

**Τμήμα Επικοινωνίας
& Ψηφιακών Μέσων**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ (2022) : ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ
ΤΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ (POLITICAL
COMMUNICATION DURING THE WAR IN UKRAINE (2022) :
EVALUATING AND COMPARING THE MESSAGES OF THE PRESIDENTS
OF UKRAINE AND RUSSIA AND OTHER INTERNATIONAL FACTORS).**

ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΚΑΡΑΔΟΥΚΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ (Α.Μ. 5342)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΚΑΣΤΟΡΙΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Ευχαριστίες

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται ένα μέρος του ρωσοουκρανικού πολέμου που λαμβάνει χώρα στα εδάφη της Ουκρανίας εδώ και πάνω από έξι μήνες. Θα προσπαθήσω να διαλευκάνω τους παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του πολέμου, επιμένοντας στη χρήση της επικοινωνιακής πολιτικής που χρησιμοποιούν οι αρχηγοί των δύο αντιπαρατιθέμενων δυνάμεων δυνάμεων του πολέμου, της Ρωσίας με τον Πούτιν και της Ουκρανίας με τον Ζελένσκι. Στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής πολιτικής κάθε χώρας θα γίνει προσπάθεια να καταδειχθεί και ο ρόλος που παίζουν οι υπόλοιπες δυνάμεις σε παγκόσμιο επίπεδο, φλερτάροντας πότε με τη μια μεριά και πότε με την άλλη, ανάλογα με τα συμφέροντα που εξυπηρετεί η τακτική κάθε κράτους. Στο τέλος γίνεται διερεύνηση των συνεπειών που έχει προκαλέσει ο πόλεμος, ενώ παράλληλα επιχειρείται μια πρόβλεψη για το τι μέλει γενέσθαι τους επόμενους μήνες όσον αφορά τα ενεργειακά προβλήματα και τον πληθωρισμό, προβλήματα που θα επηρεάσουν τις εθνικές οικονομίες μερικώς αλλά και την παγκόσμια οικονομία συνολικά.

Λέξεις-κλειδιά : Επικοινωνιακή Πολιτική, Ρωσία, Ουκρανία, NATO, ΗΠΑ, παράγοντες, κυρώσεις, πόλεμος, οικονομία, παγκόσμια κρίση

Abstract

This paper deals with a part of the Russo-Ukrainian war that has been taking place on the territory of Ukraine for more than six months. I will try to clarify the factors that play an important role in the development of the war, insisting on the use of the communication policy used by the leaders of the two opposing powers of the war, Russia with Putin and Ukraine with Zelensky. In the development of the communication policy of each country, an attempt will be made to demonstrate the role played by the other powers at the global level, flirting sometimes with one side and sometimes with the other, depending on the interests served by the tactics of each state. At the end, the consequences that the war has caused are investigated, while at the same time a prediction is attempted for what will happen in the coming months in terms of energy problems and inflation, problems that will affect national economies in part but also the world economy as a whole.

Key words : Political Communication, Russia, Ukraine, NATO, USA, factors, sanctions, war, economy, global crisis

Περιεχόμενα	
Ευχαριστίες	2
Περίληψη	3
Abstract	4
Περιεχόμενα	5
Κεφάλαιο 1ο - Ορισμοί και ιστορικό πλαίσιο	7
1.1 Εισαγωγή	7
1.2 Τι είναι η “Επικοινωνιακή Πολιτική”.	7
1.3. Τι είναι οι “Ψυχολογικές Επιχειρήσεις” (Psychological Operations - PSYOPS);/ Ιστορική αναδρομή	9
1.4 Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας πριν τον πόλεμο του 2022	14
Κεφάλαιο 2ο - Η Επικοινωνιακή Πολιτική κάθε πλευράς	19
2.1 Εισαγωγή	19
2.2 Η Επικοινωνιακή Πολιτική της Ρωσίας	20
2.3 Η Επικοινωνιακή Πολιτική της Ουκρανίας	27
2.4 Η Επικοινωνιακή Πολιτική άλλων διεθνών παραγόντων	32
2.4.1 Ευρωπαϊκή Ένωση	32
2.4.2 ΗΠΑ	38
2.4.3 NATO	42
2.4.4 Ελλάδα	43
2.4.5 Σουηδία και Φινλανδία	46
Κεφάλαιο 3ο - Μεθοδολογία: Αξιολόγηση και σύγκριση των μηνυμάτων μέσω της αφηγηματικής ανάλυσης	47
3.1 Εισαγωγή	47
3.2 Ποιοτική ανάλυση μέσω της αφηγηματικής ανάλυσης	48
Κεφάλαιο 4ο - Παρουσίαση αποτελεσμάτων	49
4.1 Αξιολόγηση των μηνυμάτων	49
4.2 Σύγκριση των μηνυμάτων	52

4.3 Επιπτώσεις των μηνυμάτων	55
4.3.1 Επιπτώσεις για τη Ρωσία	56
4.3.2 Επιπτώσεις για την Ουκρανία	58
4.3.3 Επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο	59
4.3.4 Επιπτώσεις για την Ελλάδα	61
4.4 Ανάλυση αποτελεσμάτων επικοινωνιακής πολιτικής	63
Συμπεράσματα	65
Βιβλιογραφικές Αναφορές	67
Ελληνική Βιβλιογραφία	67
Ξένη Βιβλιογραφία	70

Κεφάλαιο 1ο - Ορισμοί και ιστορικό πλαίσιο

1.1 Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν οι έννοιες της επικοινωνιακής πολιτικής και των ψυχολογικών επιχειρήσεων, μέσω της διερεύνησης του ευρύτερου επικοινωνιακού πλαισίου ανάμεσα στη Ρωσία και στην Ουκρανία με αφορμή τον μεταξύ τους πόλεμο. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν ζητήματα επικοινωνιακής πολιτικής και πώς πραγματοποιείται η επικοινωνιακή πολιτική στο διεθνή χώρο. Ακολουθεί η παρουσίαση της μεθοδολογίας της ποιοτικής ανάλυσης δεδομένων μέσω της αφηγηματικής ανάλυσης. Τέλος εκτίθενται ευρήματα από την αφηγηματική ανάλυση της επικοινωνιακής στρατηγικής των δύο αρχηγών των αντιμαχόμενων παρατάξεων του Πούτιν και του Ζελένσκι, ενώ επιχειρείται και μία αντικειμενική ανάλυση των στόχων, των επιδιώξεων και του αποτελέσματος της επικοινωνιακής τους πολιτικής.

1.2 Τι είναι η “Επικοινωνιακή Πολιτική”.

Ανάλογα με την υπόσταση ενός οργανισμού, οι «στρατηγικές επικοινωνίας» μπορούν να κυμαίνονται από το πεδίο του marketing έως το πεδίο της πολιτικής. Μπορεί επίσης να σχετίζονται με μια διαδικασία καθώς και με κάποιο επάγγελμα – πόσο μάλλον σε έναν ακαδημαϊκό κλάδο αυτόν κάθε αυτόν. Αδιαμφισβήτητα, προϋποθέτουν συντονισμό αποφάσεων σε όλους τους τομείς, προκειμένου να εφαρμοστεί ένα σύνολο διαφορετικών και προσαρμοσμένων ενεργειών. Ένας χρήσιμος ορισμός διατίθεται σε μια έκθεση του Chatham House του 2011, στην οποία οι στρατηγικές επικοινωνίες ορίζονται ως «μια συστηματική σειρά συνεχών και συνεκτικών δραστηριοτήτων, που διεξάγονται σε στρατηγικά, επιχειρησιακά και τακτικά επίπεδα, που επιτρέπουν την κατανόηση του κοινού-στόχου και προσδιορίζουν αποτελεσματικούς αγωγούς για την προώθηση και τη διατήρηση συγκεκριμένων τύπων συμπεριφοράς». Σε πρακτικό επίπεδο, για τομείς που έχουν συνάφεια με την πολιτική, περικλείουν στοιχεία δημόσιας διπλωματίας και

«περιστροφής», δεσμούς με τα μέσα ενημέρωσης, διαφήμιση, στρατολόγηση και εκπαίδευση και, φυσικά, υψηλά επίπεδα επίγνωσης της κατάστασης («ανίχνευση και αποτροπή»). Σε επιχειρησιακούς όρους, αναφέρονται τόσο σε αμυντική («αντίδραση και απάντηση») όσο και σε επιθετική στάση («ανίχνευση και ώθηση») (Missiroli, Gaub, Popescu & Wilkins, 2016).

Η στρατηγική επικοινωνία, ως πολυσύνθετη έννοια, κινείται σε τοπικό, περιφερειακό, κρατικό και διακρατικό επίπεδο. Βασική υποχρέωσή της είναι να αυξήσει τη βιομηχανική αποτελεσματικότητα, την οικονομική και πολιτική σταθερότητα και την εξύψωση του επιπέδου του πολιτισμού, εξυπηρετώντας μια ποιοτική διάδραση μεταξύ της ηγεσίας του κράτους και του λαού μέσω των καναλιών προώθησης των ιδεών που κάθε κράτος επιθυμεί να προαγάγει. Η πολιτική πληροφόρησης, τα μέσα επικοινωνίας με το κοινό, η δημόσια διπλωματία, οι ψυχολογικοί χειρισμοί και οι δραστηριότητες πληροφόρησης, είναι όλα στοιχεία στρατηγικής επικοινωνίας, κύριος σκοπός της οποίας είναι ο επηρεασμός του κοινού ώστε να προωθηθούν πιο ενεργά οι εθνικές ιδέες σύμφωνα με την υιοθετηθείσα στρατηγική.

Η έννοια των «στρατηγικών επικοινωνιών» έγινε αναπόσπαστο κομμάτι του τομέα των κοινωνικών επικοινωνιών. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, ο όρος ξεπρόβαλε από τους στρατιωτικούς, πολιτικούς και επιστημονικούς κύκλους των ΗΠΑ και από ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες. Έχουν εκπονηθεί αρκετές μελέτες στρατηγικών επικοινωνιών. (THE MAIN ELEMENTS OF STRATEGIC COMMUNICATION SYSTEM IN NATO, 2022). Η επικοινωνιακή πολιτική αποτελεί εργαλείο του Marketing mix και αποσκοπεί είτε στην ενημέρωση και προώθηση πληροφοριών είτε στην άσκηση επιρροής στη συμπεριφορά ενός καταναλωτή, προκειμένου να ικανοποιήσει κάποια ανάγκη του μέσα από την απόκτηση του προϊόντος ή μέσα από τις υπηρεσίες που προσφέρει η εκάστοτε επιχείρηση.

Κάτω από αυτό το πρίσμα η επικοινωνιακή πολιτική μπορεί να μετατραπεί σε ένα υπερβολικά κρίσιμο μέσο άσκησης πολιτικής επιρροής, το οποίο χρησιμοποιείται από τα ΜΜΕ, με σκοπό τον έλεγχο της πολιτικής κατάστασης αλλά και γενικότερα της συμπεριφοράς του κοινού. Με αυτόν τον τρόπο ασκεί πίεση και διαμορφώνει το πολιτικό και οικονομικό σκηνικό, δημιουργώντας καινούργιες συνθήκες. Παράλληλα σχετίζεται και με την έννοια της ‘πολιτισμικής ταυτότητας’. Είναι μια νοοτροπία που θέτει τον τρόπο επικοινωνίας στο επίκεντρο μιας στρατηγικής. Σημαίνει ότι η

δραστηριότητά μας βασίζεται στην αφήγηση, την οποία εκθέτουμε σε διαφορετικά ακροατήρια μέσω στοχευμένων λόγων, εικόνων και πράξεων. Με άλλα λόγια, αυτή η επικοινωνιακή πολιτική επιδρά στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουμε τον εαυτό μας μέσα από παρόμοιες δραστηριότητες (Μπαλιάση, 2016)

Πιο συγκεκριμένα, η επικοινωνιακή πολιτική της Ρωσίας και της Ουκρανίας εξυπηρετούν συγκεκριμένους στόχους καθεμιάς από τις δύο χώρες. Τα μηνύματά τους είναι στρατηγικά σε τέτοιο βαθμό ώστε να επηρεάσουν την πορεία της σκέψης των ανθρώπων τόσο σε εγχώριο επίπεδο όσο και σε διεθνές. Πρόκειται, λοιπόν, για έναν τρόπο χειραγώγησης των αντιλήψεων του συνόλου, προκειμένου να προκαλέσει μεταβολή της συμπεριφοράς (Doyle, & Desta, 2020).

1.3. Τι είναι οι “Ψυχολογικές Επιχειρήσεις” (Psychological Operations - PSYOPS);/ Ιστορική αναδρομή

Οι Ψυχολογικές Επιχειρήσεις (PSYOPS) εντοπίζονται ήδη στα βάθη της αρχαιότητας. Σε περιόδους πολέμου αλλά και ειρήνης, υπήρξαν άνθρωποι οι οποίοι είτε επικαλυμμένα είτε άμεσα προσπαθούσαν να προκαλέσουν ψυχολογικό πόλεμο σε άλλους (Ιωαννίδου, 2010). Πρόκειται για μια στρατιωτική δραστηριότητα με σκοπό, τη διαμόρφωση των στάσεων και των συμπεριφορών. Οι αντιλήψεις επηρεάζονται είτε με επίκληση στο συναίσθημα είτε με ορθολογική επιχειρηματολογία. Χρησιμοποιούνται προσिता σύμβολα ή κάποιες εντυπωσιασμός για να οδηγήσουν το κοινό κοντά στο προϊόν. Τα MME έχουν στη διάθεσή τους το ψηφιακό υλικό με σκοπό την παραγωγή παραποιημένου ή διφορούμενου περιεχομένου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για παραπλάνηση του κοινού (Strategic Communications and Social Media in the Russia Ukraine Conflict - 2022).

Τα PSYOPS, μέσα από τη διάδοση φημών, μπορούν να εκμεταλλευτούν την ομάδα-στόχο. Αυτές μπορεί να είναι οι φήμες μίσους, που βασίζονται σε μίση και σε προκαταλήψεις. Οι φήμες φόβου έχουν να κάνουν με την ανθρώπινη απαισιοδοξία, το άγχος της επιβίωσης, το άγνωστο του θανάτου, και οι φήμες της ελπίδας που εδράζονται στην ανθρώπινη επιθυμία να εξελιχθούν όλα με αίσιο τέλος. Πρόκειται, λοιπόν, για ένα σημαντικό τμήμα μίας μεγάλης ομάδας διπλωματικών, στρατιωτικών, οικονομικών και πληροφοριακών δραστηριοτήτων. Οι ψυχολογικές επιχειρήσεις

ομοιάζουν με την παραπλάνηση, αλλά στη σύγχρονη εποχή, σε συνδυασμό με τον ηλεκτρονικό πόλεμο, τις επιχειρήσεις ασφαλείας και τη φυσική καταστροφή, συμβάλλουν στην ισοπέδωση του αντιπάλου, δηλαδή στη νίκη με διάφορα μέσα, βίαια και μη. Στηρίζονται σε αξιόπιστες πληροφορίες ενώ είναι απαραίτητη η γνώση του αντιπάλου, των συνηθειών, των αντιπαθειών, των δυνατοτήτων και των αδυναμιών του (Pronews, 2014).

Αυτή η τακτική αποτυπώνεται από τον Κινέζο φιλόσοφο Σουν Τσου (500 π.Χ.), «είναι προτιμότερο να συλλάβεις όλο το στρατό του εχθρού παρά να τον καταστρεψεις. Να πετύχεις εκατό νίκες σε εκατό μάχες δεν είναι το προτιμότερο. Να αποδυναμώσεις τον εχθρό χωρίς μάχη είναι το βέλτιστο». Έτσι, το στοίχημα είναι η επίθεση στη στρατηγική του εχθρού. Αν αυτό καταστεί αδύνατο, τότε μπορεί να επιχειρηθεί διάσπαση των συμμαχιών του, και μόνο σε απώτερο στάδιο προβαίνουμε σε κατά μέτωπον επίθεση. «Το χειρότερο είναι να αναγκαστείς να επιτεθείς στις πόλεις του». Ο Σουν Τσου είχε καταλάβει και δίδασκε στους Κινέζους στρατηγούς ότι η πιο πετυχημένη νίκη συμβαίνει όταν να παραδίδεται ο εχθρός χωρίς να έχει προηγηθεί μάχη (Pronews, 2014).

Οι ψυχολογικές επιχειρήσεις, λοιπόν, είναι πιο συμφέρουσες και αποτελεσματικότερες από τις πολεμικές επιχειρήσεις, διότι εξασφαλίζουν τη νίκη με εξοικονόμηση πόρων. Στα ομηρικά έπη βρίσκουμε το παράδειγμα του δούρειου ίππου, ο οποίος συγκαταλέγεται στα πρώτα δείγματα παραπλάνησης. Η τοποθέτηση του δούρειου ίππου προβλήθηκε από τα μέσα και το αποτέλεσμα ήταν να πετύχει το φόβο των Τρώων. Ο Μογγόλος Τζένγκις Χαν, στις διάφορες εκστρατείες του, έστειλε μηνύματα που διακήρυτταν την καταστροφική μανία των στρατιωτών του, προκειμένου να προκαλέσουν τρόμο πριν την άφιξή του. Επίσης, ο Μέγας Αλέξανδρος χρησιμοποιούσε συχνά παρόμοιες μεθόδους προκειμένου να αντισταθμίσει τις ελάχιστες δυνάμεις που διέθετε σε μια μεγάλη γεωγραφική έκταση. Έτσι, δημιουργούσε συχνά στους εχθρούς- με βάση διάφορα τεχνάσματα- την ψευδαίσθηση ότι τους έκανε επίθεση ένας μεγάλος στρατός. Πρόκειται για ένα αποτελεσματικό μέσο αποπροσανατολισμού (Pronews, 2014).

Ήδη από τον 4ο π.χ. αιώνα, ο φιλόσοφος Καντιλία (Ινδία) αναφέρεται στο «πόλεμο των νεύρων», ως μέσο καταπόνησης του εχθρού. Στη Ρώμη, επίσης, εμφανίστηκε η υποβολή ως εφαρμογή ψυχολογικής πίεσης. Όσοι την επιδίωξαν δε χρησιμοποίησαν την πειθώ, αλλά κατέφυγαν στην υποβολή. Βασικός τους στόχος ήταν να εντυπωσιάσουν και να διεγείρουν ένστικτα και συναισθήματα. Στη Ρώμη συναντάμε

τις γιορτές «θριάμβου» των νικητών οι οποίοι επιδείκνυαν λάφυρα, αιχμαλώτους, ελέφαντες και άλλα αντικείμενα. Αυτός ήταν και ο στόχος των θεαμάτων στο Κολοσσαίο και τον Ιππόδρομο. Σε κάθε άκρη της αυτοκρατορίας επικοινωνούνταν η ισχύς της Ρώμης.

Αργότερα, και στο Βυζάντιο, χρησιμοποιήθηκε η ψυχολογική πίεση των αντιπάλων. Το υγρό πυρ αποτελεί ένα σύμβολο τέτοιας εφαρμογής. Ο στρατηγός Βελισάριος επιδίωκε τον εξαναγκασμό του εχθρού χωρίς προσπάθεια, δηλαδή εκ προοιμίου. Αλλά και στον Μεσαίωνα είχαμε διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Αυτοί ήταν που ξεσήκωσαν τα πολυάριθμα πλήθη των Σταυροφόρων. Τον 17ο αιώνα ο Πάπας Γρηγόριος ΙΕ΄ αναφέρθηκε για πρώτη φορά σε «προπαγάνδα» (22 Ιουνίου 1662), σε συνάρτηση με την ίδρυση θρησκευτικού οργανισμού. Πιο πρόσφατα, σημαντική ώθηση στις ψυχολογικές επιχειρήσεις έδωσαν οι «Εγκυκλοπαιδιστές», οι οποίοι, την εποχή του Διαφωτισμού προώθησαν νέες ιδέες και προετοίμασαν τις συνθήκες για τη Γαλλική Επανάσταση (Pronews, 2014).

Με το ξέσπασμά της δόθηκε μεγάλη έμφαση στην προπαγάνδα, με διάδοση ιδεών της, μέσα από τα συνθήματα και τις διακηρύξεις. Με τη Γαλλική επανάσταση ιδρύθηκε το πρώτο στην ιστορία «υπουργείο Προπαγάνδας», που στόχο είχε να κατευθύνει την κοινή γνώμη με βάση το θεσμό του επαγγελματία προπαγανδιστή. Μια σημαντική μέθοδος ήταν και οι οργανωμένες λαϊκές γιορτές, τα πολυ γνωστα «φεστιβάλ». Αλλά και ο Ναπολέων, με στόχο την προπαγάνδα, χρησιμοποίησε πολλές εφημερίδες και ίδρυσε το *γραφείο κοινής γνώμης*. Στους λόγους του έχουμε πληθος στοιχείων που αποτελούν υποδείγματα «ψυχολογικού επηρεασμού» με χαρακτηριστικά το απλό ύφος («Λόγος Πυραμίδων»).

Εκτός από τη Γαλλική Επανάσταση, υπήρξε και η Αμερικανική Επανάσταση, η οποία προωθήθηκε και από προπαγανδιστές της εθνικής αυτοδιάθεσης και ανεξαρτησίας (Πολυχρονάκης, 2005, Ψυχολογικές επιχειρήσεις: Κερδίζοντας τον πόλεμο με την επικοινωνία – Pronews.gr). Στις μέρες μας η εφαρμογή Ψυχολογικών Επιχειρήσεων (PSYOPS) από το NATO θεωρούνται οι σχεδιασμένες ψυχολογικές ενέργειες με τη χρήση μεθόδων επικοινωνίας και άλλων μέσων, τα οποία κατευθύνονται προς επιλεγμένα ακροατήρια, με σκοπό να επηρεάσουν απόψεις, στάσεις και συμπεριφορές και επιδρούν στην επίτευξη πολιτικών και στρατιωτικών αντικειμενικών σκοπών.

Διακρίνονται τρία επίπεδα διεξαγωγής τους:

α. Στρατηγικές Ψυχολογικές Επιχειρήσεις

Πρόκειται για PSYOPS που αποσκοπούν στο να κερδίσουν υποστήριξη από ουδέτερες αποστολές, να αποδυναμώσουν τη θέληση των αντιπάλων να αναλάβουν επιθετική δράση. Επιδιώκουν την επίλυση των κρίσεων χρησιμοποιώντας διπλωματικές τακτικές. Αποφασίζονται σε πολύ υψηλό επίπεδο (π.χ. εθνικές κυβερνήσεις) και χρησιμοποιούνται σε φιλικές, εχθρικές και ενδεχομένως εχθρικά ουδέτερες αποστολές. Οι αποστολές αυτές χρησιμοποιούνται από χώρες (π.χ. Τουρκία) με την ευρύτερη έννοια, αλλά και σε σχέση με στοχευμένες θρησκευτικές ή εθνοτικές ομάδες που δραστηριοποιούνται σε μια χώρα (π.χ. Αλεβίτες ή Κούρδοι στην Τουρκία). Οι στόχοι των στρατηγικών PSYOPS είναι μακροπρόθεσμοι και πολιτικοί. Στόχος τους είναι να αποδυναμώσουν την ετοιμότητα του αντιπάλου (ή του δυνητικού αντιπάλου) για σύγκρουση, να μειώσουν τη μαχητικότητά του και τη μαχητική του ικανότητα, δημιουργώντας παράλληλα ένα κύμα υποστήριξης και προθυμίας συνεργασίας μεταξύ των ουδέτερων ή συμμαχικών πληθυσμών. (Γεωργαντάς, 2016).

β. Ψυχολογικές Επιχειρήσεις Αντιμετώπισης Κρίσεων

Αυτά είναι προσχεδιασμένες PSYOPS. Αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των επιχειρήσεων αντιμετώπισης κρίσεων, προωθώντας ένα υποστηρικτικό περιβάλλον και αναπτύσσοντας πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών και του άμαχου πληθυσμού στη διασυνοριακή περιοχή επιχειρήσεων, προκειμένου να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της αποστολής και στην προστασία των δυνάμεων.

Οι PSYOPS για την αντιμετώπιση κρίσεων διεξάγονται σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο από τον Συμμαχικό Διασυνοριακό Διοικητή. Αποτελούν βασικό στοιχείο των στρατιωτικών επιχειρήσεων, που συντονίζονται με τους εθνικούς και συμμαχικούς στρατηγικούς στόχους. Η υλοποίησή τους λαμβάνει χώρα εντός της γεωγραφικής περιοχής μιας προκαθορισμένης περιοχής επιχειρήσεων και εξυπηρετεί συγκεκριμένες επιλεγμένες αποστολές με στόχο την προώθηση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις δυνάμεις συμμαχικές δυνάμεις και την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των αποστολών, προκειμένου να επιτευχθεί η αποστολή που

αναλαμβάνεται και να προαχθεί η ασφάλεια των δυνάμεων που εκτελούν την αποστολή.

γ. PSYOPS Πεδίου Μάχης

Πρόκειται για PSYOPS που σχεδιάζονται έναντι εγκεκριμένων αποστολών για την υποστήριξη του διοικητή, οι οποίες είναι αναπόσπαστο μέρος των συνεχιζόμενων επιχειρήσεων στο πεδίο της μάχης και έχουν σχεδιαστεί για να ζημιώσουν τον αντίπαλο, αποδυναμώνοντας τη θέλησή του να συνεχίσει να μάχεται στην περιοχή των διασυνοριακών επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα ενισχύουν την ικανότητα διεξαγωγής ιδιωτικών και συλλογικών επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της ημέρας. (Γεωργαντάς, 2016, 2022, Μαυρίδης, 2022)

Η ικανότητα επίδρασης στις σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων υπήρξε ανέκαθεν το πιο ισχυρό όπλο μάχης: “Η ψυχολογική χειραγώγηση των μαζών οδήγησε σε στρατιωτικά και υλικά επιτεύγματα. Αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι η κατάκτηση εδαφών, η αλλαγή του συσχετισμού δυνάμεων και η επίτευξη υλικής και στρατιωτικής νίκης”. (Πασχαλίδης, 2011). Μέσω των ψυχολογικών επιχειρήσεων (PSYOPS), το εν λόγω κοινό πείθεται να ενεργήσει με κατευθυνόμενο τρόπο και ο αντίπαλος κάμπτεται έτσι ώστε να μην έχει τη δύναμη να συνεχίσει τον πόλεμο, ενώ το ουδέτερο κοινό πείθεται να αυξήσει τη συνεργασία και την υποστήριξή του προς τους φιλικούς συμμάχους. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα. Οι ειδήσεις, οι εικόνες, τα γραπτά κείμενα και τα σχόλια μεταδίδονται εν ριπή οφθαλμού στις τέσσερις γωνιές του πλανήτη με σκοπό να επηρεάσουν την κοινωνία στο σύνολό της, την αντίληψή της, τη συλλογιστική της και, τελικά, τη μαζική της συμπεριφορά. (ΓΕΕΘΑ/ΔΕ 3.3, 2014)

1.4 Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας πριν τον πόλεμο του 2022

Από τότε που έγινε κυρίαρχο κράτος το 1991, η Ουκρανία αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά, κοινωνικά και νομικά προβλήματα. Τον Αύγουστο του 1991, η Ουκρανία κήρυξε την ανεξαρτησία της από τη Σοβιετική Ένωση μετά από μια

αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος. Η "συννοριακή" Ουκρανία έπρεπε να ξεφύγει από τη σκιά του "μεγάλου αδελφού" της, της Ρωσίας, και να αναπτύξει τη δική της εθνική ταυτότητα. Αλλά ήταν επίσης δύσκολο για τη Ρωσία να αποδεχθεί την ανεξαρτησία του ουκρανικού κράτους.

Ο Χένρι Κίσινγκερ (Henry Kissinger), κορυφαίος Αμερικανός διπλωμάτης με άρθρο του "To settle the Ukraine crisis, start at the end" (Washington Post, Μάρτιος, 2014) ανέφερε ότι το ουκρανικό ζήτημα αποτελούσε ανέκαθεν αιτία αντιπαράθεσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ως προς το με ποια πλευρά θα συνεργαστεί η κάθε χώρα. Ο Κίσινγκερ πίστευε ότι η Ρωσία θα έπρεπε να εγκαταλείψει την προσπάθεια να εξαναγκάσει την Ουκρανία να γίνει δορυφόρος, ενώ η Ουκρανία δεν θα έπρεπε να συμβιβαστεί με καμία από τις δύο πλευρές εάν και εφόσον ήθελε να επιβιώσει. Αντίθετα, θα πρέπει να χρησιμεύσει ως γέφυρα μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Τόνισε επίσης ότι ο στόχος θα πρέπει να είναι η συμφιλίωση και η συνεργασία και όχι η κυριαρχία της μιας ή της άλλης παράταξης. Συγκεκριμένα, είπε ότι κάθε εμπόλεμος χειροτερεύει την κατάσταση, ότι η Ρωσία δεν θα μπορέσει να επιβάλει στρατιωτική κυριαρχία χωρίς να απομονωθεί σε μια εποχή που τα σύνορά της είναι ήδη επισφαλή. Για τη Δύση, η δαιμονοποίηση του Πούτιν δεν αποτελεί πολιτική θέση, αλλά άλλοθι για την απουσία του, τόνισε ο Αμερικανός πολιτικός το 2014. (Παμπουχίδου, 2022)

Το Σεπτέμβριο του 2014 αποφασίστηκε η κατάπαυση του πυρός στην ανατολική Ουκρανία. Η λήξη του πολέμου στην περιοχή του Ντόνμπας σφραγίστηκε από τη συμφωνία του Μινσκ μεταξύ Ουκρανίας, Ρωσίας και ΟΑΣΕ, με την παρουσία των ηγετών της Γαλλίας και της Γερμανίας. Αυτή η απόφαση οδήγησε στο "Σχέδιο Νορμανδίας", το οποίο μέχρι και σήμερα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις διπλωματικές προσπάθειες επίλυσης της κρίσης στην Ουκρανία (Παπαδοπούλου, 2022).

Οι συμφωνίες του Μινσκ ήταν μια σειρά από διεθνείς συμφωνίες με στόχο τον τερματισμό των εχθροπραξιών στην περιοχή Ντονμπάς της Ουκρανίας. Η πρώτη, γνωστή ως Πρωτόκολλο του Μινσκ, εκπονήθηκε το 2014 από την Τριμερή Ομάδα Επαφής για την Ουκρανία, στην οποία συμμετέχουν η Ουκρανία, η Ρωσία και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), υπό τη μεσολάβηση των ηγετών της Γαλλίας και της Γερμανίας στο πλαίσιο του "σχήματος της Νορμανδίας". Μετά από εκτεταμένες συζητήσεις στο Μινσκ της Λευκορωσίας, η συμφωνία συντάχθηκε και τελικά υπογράφηκε στις 5 Σεπτεμβρίου 2014 από εκπροσώπους της Τριμερούς Ομάδας Επαφής. Η συμφωνία αυτή ήταν το αποτέλεσμα

διαδοχικών προηγούμενων προσπαθειών για τον τερματισμό των συγκρούσεων στην περιοχή. (Σιδέρης, 2022).

Η συμφωνία περιελάμβανε ένα πακέτο 12 σημείων, το οποίο επικεντρωνόταν στην κατάπαυση του πυρός, την απόσυρση των βαρέων όπλων από τη μετωπική γραμμή, την απελευθέρωση των αιχμαλώτων πολέμου, τη συνταγματική μεταρρύθμιση της Ουκρανίας, την παραχώρηση αυτονομίας σε ορισμένες περιοχές του Ντονμπάς και την αποκατάσταση του ελέγχου των κρατικών συνόρων στο ουκρανικό έδαφος. Ενώ οι εχθροπραξίες μειώθηκαν μετά την υπογραφή της συμφωνίας, τα αιματηρά επεισόδια δεν έληξαν ποτέ και οι διατάξεις της συμφωνίας δεν εφαρμόστηκαν ποτέ πλήρως. Τα μέρη στο Κέιπ Τάουν συμφώνησαν ότι το Μινσκ 2 αποτελεί τη βάση για οποιαδήποτε μελλοντική επίλυση της σύγκρουσης. Ωστόσο, η συμφωνία του 2015 δεν έθεσε τέρμα στις μάχες στην ανατολική Ουκρανία.. (Σιδέρης, 2022)

Η συμφωνία Μινσκ 2 έθετε στρατιωτικά και πολιτικά σημεία που παρέμειναν ανεκπλήρωτα μέχρι τη ρωσική εισβολή. Ένα εμπόδιο ήταν η επιμονή της Ρωσίας ότι δεν συμμετείχε στη σύγκρουση και, επομένως, δεν δεσμευόταν από τους όρους της. Αυτό ενίσχυσε τους αυτονομιστές στις δύο Λαϊκές Δημοκρατίες του Ντονμπάς. Ωστόσο, ένα άλλο τρωτό σημείο στην εφαρμογή τους ήταν ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο η Μόσχα και το Κίεβο ερμήνευσαν τις συμφωνίες του Μινσκ. Από την πλευρά της, η Ουκρανία είδε τη συμφωνία του 2015 ως έναν τρόπο αποκατάστασης του ελέγχου των εδαφών που ελέγχονται από τους αντάρτες. Ήθελε κατάπαυση του πυρός, έλεγχο των ρωσο-ουκρανικών συνόρων, εκλογές στο Ντονμπάς και περιορισμένη μεταβίβαση εξουσίας στους αυτονομιστές.

Η Ρωσία, από την πλευρά της, θεώρησε ότι οι συμφωνίες υποχρέωναν την Ουκρανία να παραχωρήσει στους αντάρτες του Ντονμπάς πλήρη αυτονομία και εκπροσώπηση στην κεντρική κυβέρνηση, παρέχοντας ουσιαστικά βέτο στη Μόσχα στις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής του Κιέβου, και ότι μόνο με αυτόν τον τρόπο η ίδια θα αποδεχόταν τον έλεγχο του Κιέβου στα ρωσο-ουκρανικά σύνορα. Όλες αυτές οι προσπάθειες, φυσικά, ήταν μάταιες όταν η Ρωσία εισέβαλε στο ουκρανικό έδαφος (Σιδέρης, 2022).

Είχε προηγηθεί, φυσικά, η υπογραφή του Πούτιν για την αναγνώριση των "λαϊκών δημοκρατιών" του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ. Στη συνέχεια υπογράφηκαν συμφωνίες για την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων της Μόσχας με τις δύο περιοχές που είχαν εκδηλώσει αποσχιστικές τάσεις και τη σύναψη συμφωνιών

στρατιωτικής βοήθειας. Αυτό άνοιξε το δρόμο για την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι συμφωνίες του Μινσκ μπήκαν στο συρτάρι.

(Σιδέρης, 2022).

Μετά την εκλογή του Ρώσου προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν τον Μάρτιο του 2000, έγινε προσπάθεια και σε μεγάλο βαθμό επιτεύχθηκε η επανεθνικοποίηση του ενεργειακού τομέα της χώρας. Ο ενεργειακός τομέας αποτελεί το κύριο μέσο πίεσης της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής. Κατέχει ηγετική θέση στην παγκόσμια αγορά ενέργειας και θεωρείται υπολογίσιμη δύναμη. Ένα άλλο σημαντικό κλειδί είναι οι αγωγοί της. Η Ρωσία κατασκευάζει αγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου, πράγμα που σημαίνει ότι αναπτύσσει ενεργειακές σχέσεις με άλλους εταίρους και, φυσικά, με την Ευρώπη. Πολλές από τις χώρες στις οποίες προσφέρει ενέργεια εξαρτώνται ενεργειακά από τη Ρωσία, ιδίως από τις γειτονικές της χώρες, στις οποίες έχει επιρροή, διότι με αυτόν τον τρόπο πυροδοτεί την εξαγωγή του ενεργειακού της πλούτου προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Η Ουκρανία εξαρτάται ιδιαίτερα από τη ρωσική ενέργεια. Ωστόσο, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών έχουν επιβαρυνθεί από δύο διαδοχικές κρίσεις (το 2006 και το 2009), με αποκορύφωμα την κρίση του 2009, η οποία άφησε την ευρωπαϊκή αγορά χωρίς φυσικό αέριο. (Δαλαμαρίνη, 2017).

Η Ρωσία ισχυρίζεται ότι ο λόγος αυτών των εντάσεων είναι το μεγάλο ποσό των απλήρωτων ουκρανικών οφειλών προς την Gazprom, το οποίο διαπραγματεύτηκε στις αρχές του 2006. Φυσικά, οι εντάσεις αυτές συνεχίστηκαν το 2007 και το 2008. Στη συνέχεια οι Ρώσοι απείλησαν να διακόψουν την προμήθεια φυσικού αερίου, κάτι που τελικά συνέβη το 2009. Το χρέος της Ουκρανίας προς την Gazprom είχε φτάσει τα 2,3 δισεκατομμύρια δολάρια και η Gazprom απαίτησε την αποπληρωμή του πριν από την επίτευξη νέων συμφωνιών. Στο τέλος, και μετά από δύσκολες διαπραγματεύσεις, η Ουκρανία αποπλήρωσε το χρέος της, αλλά αυτό δημιούργησε πρόβλημα στην τιμή του φυσικού αερίου. Ο κρατικός γίγαντας φυσικού αερίου της Ρωσίας υπέγραψε συμφωνία βάσει της οποίας η Ρωσία θα προμηθεύει φυσικό αέριο δυτικά της Αγίας Πετρούπολης και μέσω της Βαλτικής Θάλασσας στη Γερμανία και από εκεί θα συνεχίσει να προμηθεύει την υπόλοιπη Ευρώπη μέσω του αγωγού Nord Stream II, ο οποίος παρακάμπτει την Ουκρανία.

Από τη μία πλευρά, η Ρωσία θα ενίσχυε την επιρροή της στη Γερμανία, καθώς θα ήταν σε θέση να ελέγχει ένα μεγάλο μέρος της αγοράς. Από την άλλη πλευρά, οι ευρωπαϊκές χώρες δεν θα βυθίζονταν πλέον σε κατάσταση ανασφάλειας λόγω της διακοπής των προμηθειών φυσικού αερίου που είχε προκύψει από τη ρωσοουκρανική

κρίση. Ωστόσο, καθώς οι προμήθειες προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν θα επηρεάζονταν καθόλου, η Ρωσία θα μπορούσε τώρα να ακολουθήσει μια πιο σκληρή πολιτική στην Ουκρανία χωρίς να ενοχληθεί.. (Στασινόπουλος Σπυρίδων, 2022)(Η Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας - ΚΕΔΙΣΑ - KEDISA, 2022)(ΜΠΛΑΒΟΥΚΟΣ, ΜΠΟΥΡΑΝΤΩΝΗΣ and ΤΣΑΚΩΝΑΣ, 2019)(NUGENT, 2012)

Ωστόσο, η σχέση μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας δεν καθορίζεται μόνο από το ενεργειακό ζήτημα. Το 2014, έχουμε την κρίση της Κριμαίας που συνέβη στην επαρχία της Κριμαίας στην Ουκρανία μετά την ουκρανική επανάσταση εκείνης της χρονιάς. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης, ο πρωθυπουργός Μίκολα Αζάροφ παραιτήθηκε και ένα μήνα αργότερα ανατράπηκε η κυβέρνηση του προέδρου Βίκτορ Γιανουκόβιτς. Και τώρα φτάνουμε στην 21η Νοεμβρίου 2013, όταν ο ουκρανικός λαός ξέσπασε για την άρνηση του φιλορώσου προέδρου Γιανουκόβιτς να υπογράψει τη συμφωνία για την ένταξη της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και για να γίνει η Ουκρανία τελικά κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συνεχείς και καθημερινές διαδηλώσεις στην κεντρική πλατεία της πρωτεύουσας (Κίεβο) πήραν κινηματικό χαρακτήρα και στις 22 Φεβρουαρίου 2014 ο πρόεδρος Γιανουκόβιτς παραιτήθηκε από την εξουσία υπό την αυξανόμενη λαϊκή πίεση. Έτσι, οι ρωσόφωνοι κάτοικοι της Κριμαίας άρπαξαν την ευκαιρία να αναλάβουν τον πλήρη έλεγχο της περιοχής, παρά τη διεθνή αντίδραση, και κατέφυγαν σε δημοψήφισμα, στο οποίο η συντριπτική πλειοψηφία ψήφισε την επανένταξη στη Μητέρα Ρωσία στις 16 Μαρτίου. (Σαν Σήμερα, 2014).

Έτσι, δύο ημέρες αργότερα, η Κριμαία ενσωματώθηκε στη Ρωσική Ομοσπονδία, παρά την αντίδραση της Ουκρανίας και της Δύσης, που μέχρι σήμερα δεν αναγνωρίζουν την προσάρτηση αυτή. Στην πραγματικότητα, η Ουκρανία θεωρεί ότι πρόκειται για επίθεση κατά της εδαφικής της ακεραιότητας, την οποία η πλειοψηφία της διεθνούς κοινότητας δεν αναγνωρίζει. Μετά το δημοψήφισμα, τα ρωσικά στρατεύματα ανέλαβαν ανοιχτά τον έλεγχο της Κριμαίας, κατέσχεσαν ουκρανικό στρατιωτικό εξοπλισμό και ανάγκασαν τα ουκρανικά στρατεύματα να παραδοθούν. Η Ρωσία παραβίασε έτσι την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας και η κατάσταση αυτή συνεχίζεται με την ενσωμάτωση της Κριμαίας στο ρωσικό έδαφος. Η διαδικασία με την οποία η Κριμαία ενσωματώθηκε στη Ρωσία βασίστηκε στη χρήση βίας από τη Ρωσία με στρατεύματα και ως εκ τούτου δημιουργείται η υποχρέωση μη αναγνώρισης της προσάρτησης της Κριμαίας στη Ρωσία.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, ο Καναδάς και η Ευρωπαϊκή Ένωση καταδίκασαν τη Ρωσία, κατηγορώντας την ότι παραβιάζει το διεθνές δίκαιο και την ουκρανική κυριαρχία. Στις 27 Μαρτίου, τα Ηνωμένα Έθνη εξέδωσαν μη δεσμευτικό ψήφισμα με το οποίο καταδικάζουν την προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία. Το ψήφισμα έλαβε 100 ψήφους υπέρ, 11 κατά και 58 αποχές. Η ουκρανική κρίση εγκαινίασε μια νέα εποχή στην οποία η χρήση των μέσων επικοινωνίας στο επίπεδο της πιο αυστηρής πολιτικής αποτελεί βασικό στοιχείο στη σύγκρουση των δυνάμεων. Σε απάντηση, η Ρωσία έχει ξεκινήσει μια σειρά από ενημερωτικές εκστρατείες για πολιτικά, πολιτιστικά, ενεργειακά και στρατιωτικά θέματα. (Aspriadis, 2022)(Κριμαία - Βικιπαίδεια, 2022)(Marxsen, 2022) (Η Ιστορία της Ουκρανίας από το 1991 ως σήμερα, 2022).

Κεφάλαιο 2ο - Η Επικοινωνιακή Πολιτική κάθε πλευράς

2.1 Εισαγωγή

Τον Φεβρουάριο του 2022, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία δεν αποτέλεσε έκπληξη για πολλούς αναλυτές και εμπειρογνώμονες, καθώς η σύγκρουση αποτελεί σαφώς μέρος ενός μοτίβου με ρίζες αιώνων. Επιπλέον, μπορούμε να έχουμε πρόσβαση σε ένα μεγάλο όγκο ακαδημαϊκής και στρατιωτικής βιβλιογραφίας που δημοσιεύθηκε μετά την κατάληψη της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014 και τον πόλεμο δι' αντιπροσώπων στο Ντονέτσκ και το Λουχάνσκ, όπου περιγράφονται

λεπτομερώς οι συγκεκριμένες δραστηριότητες και μέθοδοι που πιθανότατα θα χρησιμοποιούσε η ρωσική κυβέρνηση.

Το ισχύον στρατιωτικό δόγμα των ΗΠΑ και των συμμάχων, οι ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις και οι δημοσιογράφοι χρησιμοποιούν διάφορους όρους για να αναφερθούν στις προσπάθειες επιρροής υπό κρατική καθοδήγηση. Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας περιλαμβάνει όρους όπως υβριδικός πόλεμος, πόλεμος πληροφοριών, επιχειρήσεις πληροφοριών και πολιτικός πόλεμος και αναφέρεται σε δραστηριότητες που διεξάγονται για να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν τη συμπεριφορά ατόμων και ομάδων. Για λόγους απλότητας και σαφήνειας, ο γενικός όρος "δραστηριότητες επιρροής" χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις ρωσικές προσπάθειες.

Δύο πτυχές της προετοιμασίας μπορούν να συμβάλουν στην κατανόηση της ρωσικής επιρροής στη συγκεκριμένη σύγκρουση. Πρώτον, η ρωσική κυβέρνηση χρησιμοποίησε μια καθιερωμένη μεθοδολογία για τον καθορισμό των όρων. Αναλύοντας ένα ευρύ φάσμα δημοσιεύσεων, συναντάμε ένα συνεπές και προβλέψιμο μοτίβο δράσης που βοηθά στην απομυθοποίηση των ρωσικών επιχειρήσεων. Ένα βασικό σημείο σχετικά με τη ρωσική επιρροή είναι ότι το σημείο καμπής είναι ο ρωσικός πληθυσμός, τόσο εντός όσο και εκτός της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Όλοι οι άλλοι στόχοι είναι δευτερεύοντες και δεν χρειάζεται να πείσουν, αλλά μάλλον να εξουδετερωθούν ως εμπόδια για την επίτευξη των πρωταρχικών στόχων. Δεύτερον, η Ουκρανία αποτελεί ειδική περίπτωση χώρας της οποίας οι αρχαίοι γλωσσικοί, πολιτιστικοί και θρησκευτικοί δεσμοί με τη Ρωσία είναι αναμφισβήτητα ισχυρότεροι από εκείνους οποιασδήποτε άλλης σλαβικής εθνικής ομάδας. Ως εκ τούτου, το βάθος της ρωσικής προσοχής και η ένταση της πίεσης προς την Ουκρανία πιθανώς υπερβαίνει εκείνη των άλλων χωρών.

Τέλος, η συζήτηση που ακολουθεί είναι μια προκαταρκτική ανάλυση ενός πολέμου που διήρκεσε μόνο λίγους μήνες. Η μελλοντική έρευνα και ανάλυση των ρωσικών δραστηριοτήτων επιρροής μπορεί να αλλάξει ορισμένα από τα σημεία που αναφέρονται εδώ. Ωστόσο, είναι εξαιρετικά απίθανο οι ρωσικοί φορείς να παρεκκλίνουν σημαντικά από τις παραδοσιακές μεθόδους και τεχνικές, καθώς αυτές είναι βαθιά ριζωμένες και δύσκολα αλλάζουν. Οι οργανισμοί και οι διαδικασίες τείνουν να αποκτούν τη δική τους ζωή και να αντιστέκονται σε κάθε προσπάθεια αλλαγής. Οι ρωσικές στρατιωτικές αποτυχίες μέχρι σήμερα υποδηλώνουν μια σειρά από παγιωμένες διαδικασίες που αψηφούν την αλλαγή. Ωστόσο, επί του παρόντος,

όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι η Ρωσία δεν είναι έτοιμη να τερματίσει την επεκτατική της πολιτική.

2.2 Η Επικοινωνιακή Πολιτική της Ρωσίας

Πριν από την εισβολή, η ρωσική κυβέρνηση στόχευσε όλες τις περιοχές σε μια συντονισμένη και ολοκληρωμένη προσπάθεια να βρεθεί στην πιο πλεονεκτική θέση, αλλά το εσωτερικό μέτωπο ήταν το πιο σημαντικό. Αυτή η μεθοδολογία κληροδοτήθηκε στη Ρωσία από τη Σοβιετική Ένωση, οπότε δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι το σημερινό καθεστώς τη χρησιμοποίησε.

Όταν η Σοβιετική Ένωση διαλύθηκε τον Δεκέμβριο του 1991, η θέση της Ρωσίας ως παγκόσμιας υπερδύναμης επηρεάστηκε τόσο θεωρητικά όσο και πραγματικά. Εκτός από την κατοχή πυρηνικών όπλων, το νέο ρωσικό κράτος θεωρούνταν στην καλύτερη περίπτωση μια υποδεέστερη δύναμη. Για να αντισταθμίσει και να διατηρήσει κάθε πιθανότητα επίτευξης των στόχων της εξωτερικής πολιτικής, και με τον διορισμό του ως βουλευτή το 1999, ο Ρώσος πρόεδρος, Βλαντιμίρ Πούτιν, ξεκίνησε τον εκσυγχρονισμό των ρωσικών στρατιωτικών δυνατοτήτων. Ωστόσο, εκτός από τις νέες πλατφόρμες μετάδοσης και τη χρήση των τελευταίων τεχνολογιών επικοινωνίας, οι βασικές ρωσικές τακτικές επιρροής, ως μέθοδοι και διαδικασίες, παραμένουν οι ίδιες με το παρελθόν, αλλά εκτελούνται πολύ πιο επιθετικά.

Η ρωσική επιθετικότητα διαφοροποιεί τις δραστηριότητες επιρροής της από εκείνες των ελεύθερων και ανοικτών δυτικών χωρών. Οι παλιές πολιτισμικές πεποιθήσεις, συνοδευόμενες από μια ανεπεξέργαστη μαρξιστική-λενινιστική άποψη για τις δυτικές απειλές, δείχνουν ότι οι ηγέτες της Μόσχας πιστεύουν ακράδαντα ότι εμπλέκονται σε έναν ατέρμονο πόλεμο, όπου ολόκληρες κοινωνικές δομές και τα μυαλά των ανθρώπων αποτελούν βολικούς στόχους (Courter, 2022). Ο Βλαντιμίρ Πούτιν ανταποκρίθηκε στην έκκληση για βοήθεια από τους δύο ηγέτες των ρωσόφωνων περιοχών του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ. Είπε ότι στόχος είναι η υπεράσπιση του λαού που διώκεται από το καθεστώς του Κιέβου εδώ και οκτώ χρόνια και ότι όσοι έχουν διαπράξει πολλαπλά εγκλήματα κατά αμάχων, χωρίς να

αποκλείονται ακόμη και πολίτες της Ρωσικής Ομοσπονδίας, θα οδηγηθούν στη δικαιοσύνη.

Στην ομιλία του, ο Βλαντιμίρ Πούτιν χρησιμοποίησε αλυτρωτικές εκφράσεις, αμφισβήτησε την κυριαρχία της Ουκρανίας και (σύμφωνα με πλήθος πολιτικών αναλυτών) ισχυρίστηκε ψευδώς ότι η χώρα διοικείται από νεοναζί που καταδιώκουν τις ρωσικές μειονότητες στην Ουκρανία. Στις 21 Φεβρουαρίου 2022, η Ρωσία αναγνώρισε επίσημα τη Λαϊκή Δημοκρατία του Ντονέτσκ και τη Λαϊκή Δημοκρατία του Λουγκάνσκ ως αυτόνομα κράτη του Ντονμπάς. Την επόμενη ημέρα, η Ρωσία έδωσε το πράσινο φως για στρατιωτική επέμβαση, με στρατιώτες να προελαύνουν και στις δύο περιοχές (Chowdhury, 2022).

Η εισβολή ξεκίνησε επίσημα στις 24 Φεβρουαρίου 2022, όταν ο Πούτιν ανακοίνωσε μια ειδική στρατιωτική επιχείρηση με το πρόσχημα της αποστρατιωτικοποίησης και της αποναζιστικοποίησης της Ουκρανίας. Λίγα λεπτά αργότερα, πύραυλοι και βόμβες έπληξαν την πρωτεύουσα Κίεβο. Την ίδια μέρα άρχισε η εισβολή σε διάφορα μέτωπα. Ο Ουκρανός πρόεδρος Βολοντίμιρ Ζελένσκι θέσπισε στρατιωτικό νόμο και ζήτησε τη στρατολόγηση όλων των ανδρών κατοίκων ηλικίας 18 έως 60 ετών, στους οποίους πλέον απαγορευόταν να εγκαταλείψουν τη χώρα (Reuters, 2022).

Ο χειρισμός των πληροφοριών από το Κρεμλίνο βασίζεται στην πεποίθηση ότι η Δύση προσπαθεί συνεχώς (και είναι ικανή, σύμφωνα με πολλούς Ρώσους) να αλλάξει τα μυαλά των Ρώσων πολιτών. Ως εκ τούτου, η προσπάθεια προπαγάνδας του Κρεμλίνου είναι ζωτικής σημασίας για το Κρεμλίνο σε μια εποχή που οι πολίτες του μπορούν να έχουν πρόσβαση σε πολλαπλούς τρόπους σκέψης μέσω του Διαδικτύου. Η δημιουργία μιας "εικονικής ή νέας πραγματικότητας" αποτελεί, επομένως, ουσιαστικό εργαλείο για τη διατήρηση της αφοσίωσης των πολιτών. Η άποψη της Ρωσίας για την πραγματικότητα είναι πλέον ζωτικής σημασίας. Ο Dmitry Kiselev, ένας από τους ισχυρότερους υποστηρικτές της ρωσικής προπαγάνδας στην τηλεόραση, είπε κάποτε ότι η αντικειμενικότητα είναι ένας μύθος που μπορεί να επιβληθεί. Η Ρωσία φαίνεται να κάνει τα πάντα για να δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα για τους πολίτες της.

Το Κρεμλίνο αποφάσισε να αναπτύξει μια συνεκτική και αποτελεσματική επικοινωνιακή στρατηγική και τακτική για να αλλάξει την αρνητική εικόνα της Ρωσίας στα δυτικά μέσα ενημέρωσης. Στο παρελθόν, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η σοβιετική προπαγάνδα ήταν ένα ισχυρό εργαλείο στο πλαίσιο της

παγκόσμιας αντιπαράθεσης. Όταν ο διπολικός κόσμος κατέρρευσε, η Ρωσία έκλεισε σχεδόν όλους τους διαύλους επικοινωνίας με την κοινή γνώμη στο εξωτερικό, καθώς η χώρα βρισκόταν στα πρόθυρα της χρεοκοπίας και τα επείγοντα ζητήματα της ημερήσιας διάταξης έπρεπε να αντιμετωπιστούν άμεσα. Η κατάσταση άλλαξε όταν, πριν από μερικά χρόνια, η νέα ρωσική ηγεσία θεώρησε ότι η Δύση είχε παρεξηγήσει τις ενέργειές της. Ο πρόεδρος Πούτιν δρομολόγησε την επανεκκίνηση του πρακτορείου ειδήσεων RIA Novosti και δημιούργησε ένα νέο διεθνές τηλεοπτικό κανάλι, το Russia Today (Dolinski, 2013).

Από την άλλη πλευρά, η Μόσχα έκανε να φανεί ότι όλοι οι άνθρωποι που συμμετείχαν στη διαδήλωση του Μαϊντάν ήταν φασίστες ή νεοναζί (ήταν λίγοι) και αυτές οι εικόνες άρχισαν να συγκρούονται με την αντικειμενική πραγματικότητα. Οι spin doctors του Κρεμλίνου, δηλαδή οι σύμβουλοι δημοσίων σχέσεων, οι δημοσκόποι και οι σύμβουλοι μέσωσ ενημέρωσης που αναπτύσσουν παραπλανητικά μηνύματα, κατάφεραν να αναβιώσουν στο μυαλό πολλών Ρώσων πολιτών ορισμένα από τα αίσχη που συνδέθηκαν με συγκεκριμένες ομάδες στην Ουκρανία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Μεταξύ των προσώπων που συμμετείχαν σε αυτή την εκστρατεία είναι οι τηλεοπτικοί ειδήμονες, με τον Kiselev στην κορυφή της λίστας, και κορυφαίοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι, από αναπληρωτές υπουργούς μέχρι τον ίδιο τον πρόεδρο (Gaber, 1999).

Η επιχειρηματολογία περιελάμβανε χαρακτηρισμούς, την επίρριψη ευθυνών στην Ουκρανία για τη σφαγή στο Μαϊντάν και την έκκληση προς την Ουκρανία να δράσει για να τερματιστεί η σύγκρουση, χαρακτηρισμούς (φασίστες, ναζί κ.λπ.) και πεπερασμένη προπαγανδιστική επιχειρηματολογία. Το γνωστό μείγμα πατριωτισμού, σοβινισμού και ιμπεριαλισμού περιελάμβανε τη χρήση της πορτοκαλί και μαύρης κορδέλας του Αγίου Γεωργίου, που συνδέθηκε στενότερα με τη νίκη της Σοβιετικής Ένωσης επί των Ναζί και καλλιεργήθηκε από τους Ρώσους εθνικιστές. Η δημιουργία ενός τέτοιου υπερεθνικιστικού καθεστώτος με σοβιετικές ιμπεριαλιστικές φιλοδοξίες συνέβαλε στη δημιουργία του νεοσοβιετικού ανθρώπου ως "το τελευταίο άβαταρ του Πούτιν".

Πιο συγκεκριμένα, ένα τrol στο Διαδίκτυο είναι ένα άτομο που επιλέγει να δημοσιεύει εμπρηστικά, επιθετικά και παραπλανητικά σχόλια σε μια διαδικτυακή κοινότητα, με σκοπό να προκαλέσει συγκεκριμένες συναισθηματικές αντιδράσεις και να χειραγωγήσει τη γνώμη και την αντίληψη των αναγνωστών. Αν και η δραστηριότητα αυτή είναι συνήθως ανώνυμη και σχετίζεται με την προσωπική

ψυχαγωγία του ατόμου, συχνά στοχεύει στον επηρεασμό της πολιτικής γνώμης. Η γνώμη ενός τρολ είναι συχνά ανοιχτή σε πολλές ερμηνείες και σπάνια βασίζεται σε πληθώρα γεγονότων ή έγκυρη έρευνα. Η Ρωσία έχει μακρά ιστορία στη χρήση τρολ στο διαδίκτυο. Τον Ιούνιο του 2014, η Ουκρανή δημοσιογράφος Μαρία Πόποβα έγραψε για τα τρολ που δημιουργούν προπαγάνδα στο διαδίκτυο για το Κρεμλίνο. Ήταν ένα αξιοσημείωτο κομμάτι προπαγάνδας, τόσο ως προς τον αριθμό των αναρτήσεων που χρησιμοποιήθηκαν για να κυκλοφορήσει μια ψυχολογική δήλωση που ενθαρρύνει τους ανθρώπους να συμφωνήσουν με μια κατασκευασμένη πλειοψηφία, όσο και ως προς το εύρος των θεμάτων που καλύφθηκαν, αναδεικνύοντας όλα όσα είναι κακά για τις ΗΠΑ και την Ευρώπη και όλα όσα είναι καλά για τη Ρωσία.

Τον Ιούλιο του 2014, ο Λετονός δημοσιογράφος Sarmīte Ēlerte δημοσίευσε ένα λεπτομερές άρθρο σχετικά με τον ρόλο των ρωσικών τρολ. Η χειραγώγηση της κοινής γνώμης στην Ευρώπη θεωρήθηκε στοχευμένη προσπάθεια. Όπως σημειώνεται σε μια μελέτη, η διοίκηση εσωτερικής πολιτικής του Ρώσου προέδρου ασκεί έλεγχο στο έργο των "τρολ" και των μπλόγκερ, οι δραστηριότητες των οποίων περιλαμβάνουν τη δημοσίευση και τη διάδοση ανακυκλωμένων άρθρων, τη δημιουργία ψεύτικων λογαριασμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την προώθηση κατασκευασμένων πληροφοριών που τους αποδίδονται, τη διάδοση ανεπιθύμητων μηνυμάτων και την επιτυχή δίωξη αντιπάλων στο Διαδίκτυο. Αρκετοί δημοσιογράφοι από άλλες χώρες έχουν επίσης ασχοληθεί με τη χρήση των διαδικτυακών τρολ από τη Ρωσία.

Το φθινόπωρο του 2014, ο δημοσιογράφος των New York Times Adrian Chen εξέτασε έναν οργανισμό γνωστό ως Internet Research Agency στην Αγία Πετρούπολη της Ρωσίας. Η οργάνωση αυτή δημιούργησε προπαγάνδα που προωθούσε τις τακτικές του Κρεμλίνου στο διαδίκτυο, χρησιμοποιώντας μάλιστα ψεύτικες ταυτότητες για να δημιουργήσει την ψευδαίσθηση ότι οι ρωσικές δραστηριότητες είχαν πολλούς οπαδούς στο πλευρό τους. Οι άνθρωποι που εργάζονταν εκεί ονομάζονται "τρολ". Όπως σημείωσε ο Chen, η λέξη έγινε δημοφιλής τη δεκαετία του 1990, όταν οι χρήστες του Διαδικτύου χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμα για να παρενοχλούν άτομα, ομάδες και να αμφισβητούν τις απόψεις τους.

Ο Chen αναφέρθηκε σε μια συνάντηση που είχε με ένα πρώην τρολ, τη Lyudmila Savchuk, η οποία είχε εγκαταλείψει την οργάνωση. Τον Φεβρουάριο, είχε τραβήξει ένα μυστικό βίντεο από το γραφείο και το διέρρευσε σε έναν δημοσιογράφο της

τοπικής εφημερίδας *Moi Raion*. Προσέφερε στον Τσεν μια σύντομη αλλά ενδεικτική περιγραφή πολλών από τα θέματα που επρόκειτο να συζητήσει στο πρακτορείο: υποτιμητικά σχόλια για τον Ουκρανό πρόεδρο Πέτρο Ποροσένκο και τις θηριωδίες του ουκρανικού στρατού. Φυσικά, δεν έλειψαν τα αισιόδοξα μηνύματα για την οικονομική κρίση στη Ρωσία και οι υπαινιγμοί ότι οι ηγέτες της αντιπολίτευσης είχαν οργανώσει τη δολοφονία του ηγέτη της αντιπολίτευσης Μπόρις Νεμτσόφ τον Μάρτιο. Δημιουργήθηκε περιεχόμενο για κάθε δημοφιλές κοινωνικό δίκτυο, από το VKontakte, το LiveJournal, το Twitter, το Instagram και το ρωσικό συνδικάτο σχολιασμού ειδήσεων. Στόχος της Savchuk ήταν να κλείσει την οργάνωση, καθώς πίστευε ότι αυτός ο πόλεμος πληροφοριών δημιουργούσε μια σκοτεινή ατμόσφαιρα στη Ρωσία.

Στις 18 Αυγούστου 2015, η ρωσική διαδικτυακή εφημερίδα *Kommersant* ενεπλάκη στην έκβαση μιας δικαστικής υπόθεσης στην οποία εμπλέκεται η ίδια η Lyudmila Savchuk. Είχε καταθέσει αγωγή τον Μάρτιο ή τον Απρίλιο, ισχυριζόμενη ότι δεν είχε πληρωθεί για την εργασία της. Το δικαστήριο την δίκαιωσε και της επιδικάστηκε ο μισθός ενός μήνα. Η κύρια νίκη στην υπόθεση, κατά την άποψη των ακτιβιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ήταν η επίσημη λήψη του φακέλου της εταιρείας, η αποκάλυψη των δραστηριοτήτων της και η παραδοχή της δυσαρέσκειας της κ. Savchuk. Στην πραγματικότητα, σημειώνει το άρθρο, πρόκειται για ένα τrol που μπορεί να δημιουργήσει ένα ομοίωμα της κοινής γνώμης υπέρ των κυβερνητικών δράσεων, το οποίο μπορεί να είναι εντελώς κατασκευασμένο. Φυσικά, το Κρεμλίνο έχει αρνηθεί οποιαδήποτε ανάμειξη με την υπηρεσία. (Timothy, 2022).

Πρόκειται επομένως για έναν πόλεμο μηδενικού αθροίσματος στον οποίο όλες οι επιλογές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποκτήσει πλεονέκτημα η μία πλευρά. Ως αποτέλεσμα, οι Ρώσοι παράγοντες επιρροής καταφεύγουν σε επιχειρήσεις που παραβιάζουν σχεδόν πλήρως τους διεθνείς κανόνες και τους κανόνες συμπεριφοράς. Αντί να αντιμετωπίζει τις δραστηριότητες επιρροής ως στρατιωτική επιχείρηση ή ακόμη και ως κυβερνητική δραστηριότητα, η ρωσική ηγεσία φαίνεται να εφαρμόζει ένα ολοκληρωτικό μοντέλο, όπου η άρχουσα ελίτ προσπαθεί να κινητοποιήσει κάθε μέρος της κοινωνίας που μπορεί να στηρίξει την προσπάθεια. Αντί της μαρξιστικής-λενινιστικής ιδεολογίας του παρελθόντος, η ενοποιητική δομή είναι τώρα η κοινή ρωσική εθνικότητα. Η κινητοποίηση περιλαμβάνει τη στρατολόγηση ατόμων και ομάδων πολιτών που διαμένουν στη Ρωσία και στοχεύει στη ρωσική διασπορά παγκοσμίως.

Η Ρωσία ασκεί τη δική της προπαγανδιστική πολιτική. Το ρόλο της κύριας μηχανής προπαγάνδας παίζουν διάφορες δομές των υπηρεσιών ασφαλείας, προκειμένου να αποκρούονται εγκαίρως οι επικοινωνιακές επιθέσεις από τη Δύση. Αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Η ρωσική προπαγάνδα δεν χρησιμοποιεί τον ελιγμό και παρουσιάζεται σε τρίτους ως ακατέργαστη. Αυτό συμβαίνει επειδή η επίσημη ρωσική προπαγάνδα τα τελευταία χρόνια έχει επικεντρωθεί στη δημιουργία μιας τρομακτικής εικόνας της Δύσης ως έμμεσης υποστήριξης του διεθνούς τρομοκρατικού μηχανισμού, διεξαγωγής μυστικών επιχειρήσεων, απειλής της διεύρυνσης του ΝΑΤΟ κ.λπ. (Τριανταφυλλίδης, 2017). Πρόκειται όμως για προπαγάνδα που απευθύνεται στο εγχώριο κοινό, τον πληθυσμό της ίδιας της Ρωσίας. Αυτό γίνεται προκειμένου να διασφαλιστεί με κάθε τρόπο η πίστη του πληθυσμού στη ρωσική ηγεσία και η υποστήριξή του στις αποφάσεις της (Τριανταφυλλίδης, 2017).

Μέχρι τις αρχές Απριλίου 2022, οι προσπάθειες στρατολόγησης φέρεται να είχαν πείσει πάνω από είκοσι οκτώ χιλιάδες Ρώσους να συμμετάσχουν στην διαδικτυακή εκστρατεία κατά της Ουκρανίας. Η ιστορία δείχνει ότι οι Ρώσοι ηγέτες επικαλούνται πατριωτικά συναισθήματα που τροφοδοτούνται από αρχαίες πολιτιστικές πεποιθήσεις, ακόμη και τον παραλογισμό της απομόνωσης και της δίωξης της Ρωσίας από ξένες δυνάμεις. Για όλους αυτούς τους λόγους, οποιαδήποτε ενασχόληση με τις ρωσικές δραστηριότητες επιρροής που οδήγησαν στην εισβολή δεν μπορεί να επικεντρωθεί μόνο στη στρατιωτική συνιστώσα, αλλά πρέπει να λάβει υπόψη την ευρύτερη ρωσική αντίληψη: η άποψή τους για τη σύγκρουση δείχνει ότι πιστεύουν ότι η ειρήνη και ο πόλεμος δεν έχουν καμία διάκριση και ότι πρόκειται απλώς για μια κατάσταση διαρκούς σύγκρουσης με τις εντάσεις να ποικίλουν ανά πάσα στιγμή και να συνδέονται με πολλαπλές και ταυτόχρονες επιχειρήσεις.

Επιπλέον, οι ρωσικές δραστηριότητες επιρροής που στρέφονται κατά των αντιπάλων είναι πολύ καταστροφικές, ιδίως στην περίπτωση των φιλελεύθερων δημοκρατικών κοινωνιών που αποτελούν εναλλακτική λύση στην απολυταρχία και τη δικτατορία. Οι φιλελεύθερες δημοκρατίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Αυτοκρατορίες όπως η Ρωσία δεν υπόκεινται σε τέτοιους περιορισμούς, γεγονός που τους δίνει ένα εγγενές πλεονέκτημα έναντι των δυτικών αντιπάλων τους. Οι ηγέτες της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών μπορεί να έχουν κοινό στόχο να επηρεάσουν ο ένας τον άλλον, αλλά ο τρόπος σκέψης τους και πολλά από τα μέσα που χρησιμοποιούν είναι τόσο διαφορετικά που σχεδόν αγνοούν τη σύγκριση.

Οι Ρώσοι ηγέτες πιστεύουν επίσης ότι έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση να αναμειγνύονται στις εσωτερικές υποθέσεις των γειτονικών χωρών (αυτό που αποκαλούν "εγγύς εξωτερικό"), ιδίως εκείνων που κάποτε ήταν μέλη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και της Σοβιετικής Ένωσης. Όσον αφορά τις φανερές δραστηριότητες, τα ρωσικά μηνύματα εκμεταλλεύονται παραδοσιακά τα ψυχολογικά αποτελέσματα των στρατιωτικών ασκήσεων για να επηρεάσουν εσωτερικούς και εξωτερικούς στόχους, να επιδείξουν την κατοχή ενός αξιόπιστου στρατού και να εκφοβίσουν τους αντιπάλους.

Το πιο σημαντικό είναι ότι οι Ρώσοι ηγέτες έχουν επανειλημμένα χρησιμοποιήσει ασκήσεις για να αποκρύψουν προετοιμασίες για στρατιωτικές επιχειρήσεις. Πολλοί δυτικοί αναλυτές και κρατικές μυστικές υπηρεσίες προέβλεψαν στα τέλη του 2021 ότι οι συνεχιζόμενες ρωσικές στρατιωτικές ασκήσεις πιθανώς προετοίμαζαν κρυφά μια επίθεση, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 2022. Ρώσοι αξιωματούχοι φρόντισαν να χαρακτηρίσουν την επίθεση ως ειδική στρατιωτική επιχείρηση και όχι ως εισβολή. Οι περισσότεροι Δυτικοί απέρριψαν τη διάκριση, αλλά πολλές αναφορές στα μέσα ενημέρωσης δείχνουν ότι πολλοί Ρώσοι φάνηκε να αποδέχονται τον όρο, τουλάχιστον αρχικά, γεγονός που μπορεί να υποδηλώνει την αποτελεσματικότητα της ρωσικής επιρροής στον εγχώριο πληθυσμό (Courter, 2022).

Γενικά, οι επικοινωνιακές στρατηγικές της Ρωσίας είναι πολύπλοκες, τόσο από άποψη ιδεών όσο και θεσμών. Πραγματοποιούμενες τόσο άμεσα όσο και έμμεσα μέσω πληρεξουσίων, επηρεάζουν τις αντιλήψεις των πολιτών για την ΕΕ - είτε πρόκειται για τη Ρωσία, είτε για τα κράτη της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης (ΑΕΣ), είτε για την ίδια την ΕΕ, καθώς και για τις υποψήφιες χώρες. Δεδομένων των στόχων της, τα μηνύματα της Ρωσίας έχουν αποδειχθεί αρκετά αποτελεσματικά, αν και όχι απαραίτητα συνεπή: αν και το περιεχόμενό τους είναι συχνά χονδροειδές και παραπλανητικό, η μετάδοσή τους είναι στοχευμένη και προσαρμοσμένη στα διάφορα ακροατήρια.

2.3 Η Επικοινωνιακή Πολιτική της Ουκρανίας

Στην Ουκρανία, η εφαρμογή στρατηγικών επικοινωνίας στη δημόσια διοίκηση ξεκίνησε με την υπογραφή του χάρτη πορείας για τη στρατηγική επικοινωνία μεταξύ του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας και Άμυνας της Ουκρανίας και του Διεθνούς Επιτελείου του NATO το 2015. Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος εταιρικής σχέσης περιλαμβάνουν την προώθηση της ανάπτυξης του ουκρανικού πολιτισμού σε θεσμικό επίπεδο. Ως αποτέλεσμα, η θεσμική παροχή στρατηγικής επικοινωνίας σε επίπεδο δημόσιων αρχών έχει αποκτήσει νομική βάση. Η μελέτη της δυναμικής της θεσμοθέτησης των στρατηγικών επικοινωνίας είναι σημαντική ενόψει της ανάγκης να αυξηθεί το επίπεδο εμπιστοσύνης των πολιτών στις εθνικές στρατηγικές και τις δραστηριότητες των δημόσιων αρχών. Η σημασία της δημιουργίας στρατηγικών επικοινωνίας σε θεσμικό επίπεδο εξηγείται επίσης από τον αυξανόμενο ρόλο των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην προστασία από τον στρατιωτικό παρεμβατισμό της Ρωσίας.

Η αλήθεια είναι ότι υπάρχει έλλειψη επιστημονικής έρευνας σχετικά με τη θεσμοθέτηση της στρατηγικής επικοινωνίας στην Ουκρανία. Μόλις πρόσφατα άρχισαν να εμφανίζονται έργα στον τομέα αυτό. Για παράδειγμα, υπάρχει μια μελέτη που εξηγεί ότι η θεσμοθέτηση της στρατηγικής επικοινωνίας είναι μια σύνθετη διαδικασία ανάδυσης, αναγνώρισης, διαμόρφωσης και ανάπτυξης στο σύστημα της δημόσιας διοίκησης. Το έγγραφο προτείνει επίσης ένα μοντέλο θεσμικής παροχής στρατηγικών επικοινωνιών στη δημόσια διοίκηση και τεκμηριώνει επίσης τον αλγόριθμο της θεσμοθέτησης.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η διαδικασία αυτή αποτελείται από εννοιολογικά και τεχνολογικά μπλοκ και ένα μπλοκ εφαρμογής και παρακολούθησης. Συμφωνούμε με τη λογική άποψη της ερευνήτριας ότι για να ολοκληρωθεί η διαδικασία θεσμοθέτησης, είναι απαραίτητο να εξεταστεί η ένταξή τους στην ιεραρχική δομή του συστήματος δημόσιας διοίκησης. Θεωρητικά, αυτό θα πρέπει να γίνει στο πλαίσιο του τρίτου τμήματος, το οποίο περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των επικοινωνιακών δομών των αρχών.

Επιπλέον, αναφέρεται ότι το σύστημα στρατηγικής επικοινωνίας του Υπουργείου Άμυνας της Ουκρανίας και των Ενόπλων Δυνάμεων της Ουκρανίας περιλαμβάνει προσωπικό αξιωματικών και μονάδων στρατιωτικών διοικητικών οργάνων, προσωρινών και μόνιμων οργάνων εργασίας (ομάδων). Τα θέματα της στρατηγικής επικοινωνίας παρουσιάζονται με περιγραφικό τρόπο, χωρίς προδιαγραφές. Περιλαμβάνουν διαρθρωτικές υποδιαίρεσεις του μηχανισμού του

Υπουργείου Άμυνας, του Γενικού Επιτελείου Ενόπλων Δυνάμεων της Ουκρανίας, οι οποίες αποτελούν μέρος του καθορισμένου στρατηγικού συστήματος επικοινωνίας. Έτσι, στο παράδειγμα του τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, η θεσμική ανάπτυξη των στρατηγικών επικοινωνιών είναι εμφανής. Κυκλοφορεί επίσης ένας ισχυρισμός που υποστηρίζει την υποψία της ύπαρξης πολλών κέντρων συντονισμού του συστήματος στρατηγικής επικοινωνίας ανάλογα με τις κατευθύνσεις δραστηριότητας των διαφόρων κλάδων της κυβέρνησης. Με άλλα λόγια, οι στρατηγικές επικοινωνίες έχουν ήδη διαμορφωθεί θεσμικά, τουλάχιστον σε ένα ορισμένο στάδιο.

Παράλληλα, συζητείται η ακόλουθη άποψη των προαναφερθέντων ερευνητών. Θεωρείται ότι διαθέτουν τα ακόλουθα κέντρα για τη δημιουργία μιας στρατηγικής αφήγησης και συντονισμού για την κάλυψη δράσεων ανά κατεύθυνση: το Γραφείο του Προέδρου της Ουκρανίας, η Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου - ο εκτελεστικός κλάδος, ο μηχανισμός της Verkhovna Rada - ο νομοθετικός κλάδος της κυβέρνησης, ο μηχανισμός του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας και Άμυνας και το Υπουργείο Άμυνας της Ουκρανίας - ο τομέας της ασφάλειας και της άμυνας. Διαφωνούν, για παράδειγμα, ότι οι καθορισμένες δομές (Γραφείο, Γραμματεία, Μηχανισμός, Τομέας) θα πρέπει να δημιουργούν μια στρατηγική αφήγηση. Επιπλέον, το Γραφείο του Προέδρου της Ουκρανίας ή η Γραμματεία της Verkhovna Rada της Ουκρανίας δεν είναι δημόσια και, ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατόν να έχουν τις κατάλληλες εξουσίες.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η έννοια της στρατηγικής επικοινωνίας του Υπουργείου Άμυνας της Ουκρανίας και των Ενόπλων Δυνάμεων της Ουκρανίας, που εγκρίθηκε το 2017, αναφέρεται στην έλλειψη κατανόησης από τους εκπροσώπους των κρατικών φορέων των βασικών εννοιών και αρχών της στρατηγικής επικοινωνίας. Με άλλα λόγια, ακόμη και οι αξιωματούχοι δεν έχουν επαρκή προσανατολισμό (κατά τη στιγμή της υιοθέτησης της έννοιας) στον υπό εξέταση τομέα, οπότε η ανάπτυξη στρατηγικών αφηγήσεων σε επίπεδο μηχανισμών είναι αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Το έγγραφο αναφέρει επίσης ότι οι κρατικές υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της στρατηγικής επικοινωνίας δεν έχουν λειτουργήσει ως ένα ενιαίο και ενοποιημένο σύστημα κρατικής στρατηγικής επικοινωνίας. Στην πραγματικότητα, αυτό επιβεβαιώνει την έλλειψη θεσμοθέτησης της στρατηγικής επικοινωνίας και το συμπέρασμα ισχύει για τη δημόσια διοίκηση (ανεξάρτητα από τον τομέα της διαχείρισης).

Η θέση αυτή, η οποία εκφράστηκε από το Υπουργείο Άμυνας της Ουκρανίας, είναι απολύτως κατανοητή, λαμβάνοντας υπόψη την αδυναμία του εν λόγω υπουργείου να εκτελέσει αποτελεσματικά τα καθήκοντά του χωρίς την κατάλληλη θεσμική υποστήριξη του κρατικού συστήματος στρατηγικής επικοινωνίας. (Solonion, 2021). Συγκεκριμένα, στις αρχές Νοεμβρίου 2021, οι ουκρανικές μυστικές υπηρεσίες είχαν επισημάνει ότι οι φήμες για τη διέλευση πρόσθετων ρωσικών στρατευμάτων στα ουκρανικά εδάφη δεν ήταν τίποτα περισσότερο από ένα "στοιχείο ψυχολογικής πίεσης". Ωστόσο, μια εβδομάδα αργότερα, το γραφείο του Ουκρανού προέδρου παραδέχθηκε ότι η Ρωσική Ομοσπονδία υποκινούσε "ορισμένες ομάδες στρατευμάτων" κοντά στα σύνορά τους. Ο Ουκρανός υπουργός Εξωτερικών Ντμίτρι Κουλέμπα προειδοποίησε τη Γαλλία και τη Γερμανία να είναι προετοιμασμένες για το ενδεχόμενο εφαρμογής ενός ρωσικού στρατιωτικού σχεδίου στο ουκρανικό έδαφος. Υπό αυτή την έννοια, η Ουκρανία έχει εντείνει τις διπλωματικές της προσπάθειες. Στις 15 Νοεμβρίου 2021, ο Βολοντίμιρ Ζελένσκι και ο επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ συζήτησαν "την κατάσταση ασφαλείας κατά μήκος των συνόρων της Ουκρανίας". (Ρωσο-ουκρανική κρίση 2021-2022 - Wikipedia, 2022)

Η μεγάλης κλίμακας εισβολή στην Ουκρανία από γειτονικό στρατό, η παραβίαση των αρχών του δημόσιου διεθνούς δικαίου, οι ανθρωπιστικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες των εχθροπραξιών που έχουν ήδη καταγραφεί σε αυτό το στάδιο, όλα αυτά θέτουν στην πολιτική ατζέντα το ζήτημα της διαμόρφωσης νέων μοντέλων εθνικής και συλλογικής ασφάλειας, καθώς και της υιοθέτησης πολιτικών και τεχνολογικών εργαλείων για την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων στις συνθήκες της σύγχρονης πολιτικής πραγματικότητας. Κάποιος μπορεί να συμμεριστεί τη γνώμη του Υ. Η άποψη του Horbulin ότι η εντατικοποίηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων στο έδαφος της Ουκρανίας όχι μόνο έχει κλονίσει την περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων, αλλά και έχει διαταράξει το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο σύστημα ασφαλείας. Υπό αυτές τις συνθήκες, διαμορφώνεται μια σύγχρονη διεθνής ατζέντα, όπου σημειώνεται η ενεργός πολιτική και επικοινωνιακή αλληλεπίδραση μεταξύ των ηγετών της Ουκρανίας και της παγκόσμιας κοινότητας για τον καθορισμό των μέσων και των αρχών χρήσης κατάλληλων μεθόδων για τον τερματισμό των ενεργών εχθροπραξιών (Khorishko, 2022).

Εκτός από την αμυντική θωράκιση μιας χώρας, η επικοινωνιακή της δύναμη είναι τεράστιας σημασίας, ώστε να μπορεί να δημιουργήσει ένα παγκόσμιο πλαίσιο

όπου οι δίκαιοι και οι αδύναμοι θα ταυτίζονται απέναντι στον άδικο αναθεωρητισμό. Η δύναμη των μέσων ενημέρωσης είναι εξίσου σημαντική με εκείνη των Stingers. Η Ουκρανία κατάφερε να εξασφαλίσει ζωτικής σημασίας -αλλά όχι καταλυτική- υποστήριξη από τη Δύση, επειδή ο αγώνας της αποτελεί πλέον μέρος ενός παγκόσμιου γεωπολιτικού πλαισίου. Όταν κάποιος αντιμετωπίζει το πρόβλημά σας ως κάτι περιθωριακό, ένα σχεδόν γραφικό ζήτημα, μια διαμάχη για μερικές "πέτρες" που δεν αφορά τους υπόλοιπους από εμάς, βρίσκεστε σε μειονεκτική θέση. Πρέπει να πείσετε τον εαυτό σας ότι (α) ο αναθεωρητισμός αποτελεί απειλή από όπου κι αν προέρχεται και (β) ότι ανήκετε στον σκληρό πυρήνα ενός συνασπισμού με αμφίδρομες δεσμεύσεις.

Αν ρωτήσουμε ποιος είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής παραποιημένων πληροφοριών στον πόλεμο στην Ουκρανία, νομίζω ότι είναι η Ουκρανία. Η Ρωσία δεν έχει κανέναν λόγο να το κάνει, διότι με αυταρχικό τρόπο μπορεί να ξεκινήσει και να διεξάγει τον πόλεμο χωρίς να χρειάζεται να πείσει την εγχώρια κοινή γνώμη, γνωρίζοντας ότι δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για να πείσει τη διεθνή κοινή γνώμη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν και πάλι ελάχιστο λόγο να το πράξουν, καθώς δεν θα στείλουν στρατιωτικές δυνάμεις στην Ουκρανία για να υποστηρίξουν τη χώρα, όπως είναι προφανές και όπως έχουν ήδη δηλώσει. Το ίδιο ισχύει και για τους πολιτικούς ηγέτες των άλλων χωρών του NATO. Η πολιτική ηγεσία που έχει μια ισχυρή τάση να διαδίδει κατασκευασμένες πληροφορίες είναι η ουκρανική ηγεσία, επειδή το χρειάζεται για να ενθαρρύνει τον πληθυσμό και τις δυτικές κυβερνήσεις να στείλουν όσο το δυνατόν περισσότερη στρατιωτική βοήθεια. Δεν αποκλείεται, παράλληλα με τους αξιωματούχους που έχει ορίσει η ουκρανική κυβέρνηση για να ασχοληθεί με το θέμα, να υπάρχουν και εμπειρογνώμονες από τις ΗΠΑ και άλλες χώρες του NATO που έχουν εμπειρία στην παραπληροφόρηση. Από την άλλη πλευρά, τα δυτικά μέσα ενημέρωσης είναι πρόθυμα να μεταδώσουν αυτή την είδηση, όχι μόνο επειδή ταιριάζει με την αφήγηση του πολέμου στην Ουκρανία που αποδέχονται, αλλά και επειδή αισθάνονται ενδεχομένως ένοχα για την αδυναμία και την απροθυμία τους να παρέχουν ισχυρή στρατιωτική βοήθεια στην Ουκρανία. (Γιώργος Πλειός, 2022)

Ο πρόεδρος της Ουκρανίας συσπείρωσε τον πληθυσμό της χώρας του και τον δυτικό κόσμο με ομιλίες που επικεντρώθηκαν στην αποφασιστικότητα και τη θυσία των Ουκρανών, οι οποίες μεταδόθηκαν από διάφορα μέσα ενημέρωσης και σε διάφορες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας, επέτρεψε τη διάδοση εικόνων και βίντεο με Ουκρανούς που αντιστέκονται στις

ρωσικές δυνάμεις εισβολής, προσπαθούν να διαφύγουν από εμπόλεμες ζώνες, αναζητούν καταφύγιο σε άλλες χώρες ή σκοτώνονται σε ρωσικούς βομβαρδισμούς.

2.4 Η Επικοινωνιακή Πολιτική άλλων διεθνών παραγόντων

2.4.1 Ευρωπαϊκή Ένωση

Εδώ και μήνες, οι δυτικές κυβερνήσεις έχουν προειδοποιήσει τη Μόσχα ότι οποιαδήποτε μετακίνηση στρατιωτικών δυνάμεων κοντά στα ουκρανικά σύνορα θα είχε ως αποτέλεσμα μια σθεναρή απάντηση, συμπεριλαμβανομένων σοβαρών οικονομικών κυρώσεων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καταδικάζει ρητά την πράξη του Ρώσου προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν να αναγνωρίσει αυθαίρετα τις περιοχές των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ που βρίσκονται εκτός του ελέγχου της κυβέρνησής του, καθώς και την απρόκλητη και αδικαιολόγητη στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Καταδικάζει επίσης τη συμμετοχή της Λευκορωσίας σε αυτή τη στρατιωτική επίθεση. Από τον Φεβρουάριο του 2022, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν συζητήσει συχνά την κατάσταση στην Ουκρανία από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Οι ηγέτες της ΕΕ κάλεσαν τη Ρωσία να σταματήσει αμέσως τις στρατιωτικές της ενέργειες, να αποσύρει άνευ όρων όλες τις στρατιωτικές δυνάμεις και τον εξοπλισμό της από την Ουκρανία και να σεβαστεί πλήρως την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας. Τόνισαν το δικαίωμα της Ουκρανίας να αποφασίζει η ίδια για το πεπρωμένο της και συνεχάρησαν τον ουκρανικό λαό για το θάρρος του να υπερασπίζεται τη χώρα του. Ως απάντηση στη ρωσική στρατιωτική επίθεση, η Ευρωπαϊκή Ένωση εμπλούτισε σημαντικά τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας, αυξάνοντας σημαντικά τον αριθμό των προσώπων και οντοτήτων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο κυρώσεων και εισάγοντας πρωτοφανή μέτρα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επέδειξε συλλογική και έντονη αλληλεγγύη προσφέροντας στην Ουκρανία ανθρωπιστική, πολιτική, οικονομική και στρατιωτική στήριξη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποφασισμένη να συνεχίσει να επιδεικνύει αλληλεγγύη και να προσφέρει στήριξη στους πρόσφυγες που εγκαταλείπουν το έδαφος της Ουκρανίας λόγω αυτού του πολέμου, καθώς και στις χώρες που τους φιλοξενούν. Εναρμονίζει επίσης τις δράσεις της με τους εταίρους και συμμάχους της στον ΟΗΕ,

τον ΟΑΣΕ, το ΝΑΤΟ και την G7. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει επανειλημμένα καταδικάσει τις αδιάκριτες επιθέσεις της Ρωσίας κατά αμάχων και μη στρατιωτικών υποδομών και επαναλαμβάνει την ανάγκη σεβασμού του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Οι ηγέτες της ΕΕ κατέστησαν σαφές ότι η Ρωσία, η Λευκορωσία και όλοι οι υπεύθυνοι για αυτά τα εγκλήματα πολέμου και άλλα σοβαρά εγκλήματα θα λογοδοτήσουν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

Η ΕΕ έχει λάβει ακόμη και συγκεκριμένα μέτρα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμφώνησε σε έξι δέσμες κυρώσεων ως απάντηση στην αναγνώριση περιοχών των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ εκτός κυβερνητικού ελέγχου και στην κατάφορη και αδικαιολόγητη στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στην αποδυνάμωση της ρωσικής οικονομίας, στερώντας της ζωτικής σημασίας τεχνολογίες και αγορές και περιορίζοντας ουσιαστικά την ικανότητά της να διεξάγει πόλεμο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι πολίτες της στέκονται με πλήρη συμπαράσταση στο πλευρό της Ουκρανίας και του λαού της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποφασίσει συγκεκριμένα μέτρα για τη στήριξη της Ουκρανίας και των γειτονικών της χωρών, οι οποίες παρέχουν προστασία σε εκείνους τους ανθρώπους που προσπαθούν να γλιτώσουν από τον πόλεμο που εξελίσσεται αυτή τη στιγμή στη χώρα τους. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται:

- Η υποδοχή προσφύγων μέσω του μηχανισμού προσωρινής προστασίας.
- 348 εκατ. € σε ανθρωπιστική αρωγή για την Ουκρανία και τη Μολδαβία.
- Υλική βοήθεια προς την Ουκρανία και τις γειτονικές της χώρες μέσω του μηχανισμού πολιτικής προστασίας της ΕΕ
- 20 δισ. € για τη στήριξη των κρατών-μελών που φιλοξενούν τους Ουκρανούς πρόσφυγες.
- 2,2 δισ. € μακροοικονομικής συνδρομής για την ενίσχυση της σταθερότητας.
- 2,5 δισ. € για τη στήριξη των ενόπλων δυνάμεων της Ουκρανίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι πολίτες της υποστηρίζουν πλήρως την Ουκρανία και τον λαό της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για να στηρίξει την Ουκρανία και τις γειτονικές της χώρες ώστε να προσφέρουν

προστασία στους ανθρώπους που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον συνεχιζόμενο πόλεμο στη χώρα τους. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν

-Υποδοχή προσφύγων μέσω του Μηχανισμού Προσωρινής Προστασίας.

-348 εκατ. ευρώ σε ανθρωπιστική βοήθεια για την Ουκρανία και τη Μολδαβία.

-Χρηματοδοτική βοήθεια προς την Ουκρανία και τις γειτονικές χώρες μέσω του μηχανισμού πολιτικής προστασίας της ΕΕ.

-20 δισ. ευρώ για τη στήριξη των κρατών μελών που φιλοξενούν Ουκρανούς πρόσφυγες.

-2,2 δισ. ευρώ σε μακροοικονομική βοήθεια για την ενίσχυση της σταθερότητας.

-2,5 δισ. ευρώ για την υποστήριξη των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων.

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία έχει προκαλέσει αναταραχή στις παγκόσμιες αγορές. Από την έναρξη της σύγκρουσης, σημειώθηκε ξαφνική και σημαντική αύξηση των διεθνών τιμών βασικών βασικών εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένων των καυσίμων. Οι τελευταίες αυξήσεις ασκούν περαιτέρω πίεση στις αγορές, οι οποίες ήδη λειτουργούσαν σε ιστορικά υψηλές τιμές ενέργειας και λιπασμάτων το 2021. Ο πόλεμος δημιουργεί επίσης αβεβαιότητα σχετικά με την ανάπτυξη του ενεργειακού εφοδιασμού. Η Ρωσία, η οποία είναι επίσης ο κύριος προμηθευτής ορυκτών καυσίμων της ΕΕ, σταμάτησε να προμηθεύει φυσικό αέριο σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ, γεγονός που ώθησε την ΕΕ να αντιδράσει ταχύτερα για να διασφαλίσει τον εφοδιασμό όλων των χωρών.

Επιπλέον, οι ρωσικές επιθέσεις σε καλλιέργειες και υποδομές μεταφορών εμποδίζουν την ικανότητα της Ουκρανίας να εξάγει τα αγροδιατροφικά προϊόντα της, οδηγώντας σε μια βαθύτερη παγκόσμια επισιτιστική κρίση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντέδρασαν αμέσως στην εκτίναξη των τιμών και στις ανησυχίες για τον εφοδιασμό σε τρόφιμα και ενέργεια.

Τον Μάρτιο του 2022, οι ηγέτες της ΕΕ κατέληξαν σε συναίνεση για τη σταδιακή εξάλειψη της εξάρτησης της ΕΕ από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων από τη Ρωσία. Κατά την έκτακτη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Μάιο του 2022, οι ηγέτες εξέτασαν την εξέλιξη της ενεργειακής ανεξαρτησίας της ΕΕ και ζήτησαν μεγαλύτερη διαφοροποίηση των πηγών ενεργειακού εφοδιασμού, ταχύτερη

πρόοδο στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και καλύτερη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων. Ζήτησαν επίσης επιτυχή διεθνή συντονισμό για την παροχή συλλογικής παγκόσμιας απάντησης στις προκλήσεις της επισιτιστικής ανασφάλειας.

Κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 23-24 Ιουνίου 2022, οι ηγέτες της ΕΕ κάλεσαν τη Ρωσία να τερματίσει χωρίς καθυστέρηση τις επιθέσεις της σε γεωργικές εγκαταστάσεις και να άρει την απομόνωση των λιμένων της Μαύρης Θάλασσας, ώστε να είναι δυνατή η εξαγωγή ουκρανικών σιτηρών. Οι ηγέτες της ΕΕ τόνισαν ότι οι κυρώσεις της ΕΕ κατά της Ρωσίας επιτρέπουν την ελεύθερη ροή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων και ανθρωπιστικής βοήθειας. (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, 2022)

Ο καθηγητής Mangott είναι πεπεισμένος ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ αποφάσισαν να μην αρχίσουν διάλογο με τη Ρωσία. Επιπλέον, έχουν επανειλημμένα αποφασίσει οικονομικές, χρηματοπιστωτικές και στρατιωτικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Ο στόχος αυτών των κυρώσεων, οι οποίες αποσκοπούσαν στην αλλαγή της συμπεριφοράς της ρωσικής ηγεσίας (ρωσικός αναθεωρητισμός), οδήγησε, κατά την άποψή του, σε αποτυχία. Οι κυρώσεις της ΕΕ κατά της Ρωσίας επιβλήθηκαν επειδή υπονομεύτηκαν τα μακροοικονομικά θεμελιώδη μεγέθη και οι συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού. Ωστόσο, η Ευρώπη των Ηνωμένων Πολιτειών συμφωνεί σε μεγάλο βαθμό και συνεχίζει να επιβάλλει κυρώσεις στη Ρωσία. Κράτη μέλη που, ακόμη και αν αντιτίθενται στις κυρώσεις (π.χ. Ελλάδα), τάσσονται υπέρ της ενότητας της ΕΕ και της επέκτασής τους. (Mautner Markhof 2021).

Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας δήλωσε σε ειδική συνεδρίαση της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων τον Ιούνιο του 2021 ότι η ανάπτυξη των σχέσεων της Ρωσίας με την ΕΕ και τα κράτη μέλη της εξαρτάται κυρίως από τη συμπεριφορά της Ρωσίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πλήρης συμμόρφωσή της με το διεθνές δίκαιο και τις δεσμεύσεις της παραμένει βασική προϋπόθεση για οποιαδήποτε ουσιαστική πρόοδο στο διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και της Ρωσίας (naftemporiki 2021, Ν. Δένδιας: Οι σχέσεις της Ρωσίας με την ΕΕ εξαρτώνται κυρίως από τη Ρωσία).

Εν ολίγοις, η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει έμπρακτα την υποστήριξή της προς την Ουκρανία και τον ουκρανικό λαό μέσω μιας σειράς κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη Ρωσία. Δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη το οικονομικό κόστος ή το κόστος γενικότερα που συνεπάγεται και θα συνεπάγεται η διακοπή κάθε συνεργασίας με τη Ρωσία, όπως φαίνεται καθημερινά στις διάφορες δηλώσεις και αναρτήσεις της

Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι βρίσκει εναλλακτικούς εταίρους. Και, βέβαια, όσον αφορά τη στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στη γενική εξέλιξη των γεγονότων, η επιλογή της να αντιδράσει επιλέγοντας μια σειρά μέτρων ενισχύει το μήνυμα της αντίθεσης στις στρατηγικές επιλογές της Ρωσίας. Το μήνυμα αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο των συνεπειών αυτών των μέτρων για την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία είναι αποφασισμένη να αποδεχθεί τις συνέπειες προκειμένου να στηρίξει την πολιτική της.

2.4.2 ΗΠΑ

Το 2013, δημιουργήθηκε απευθείας γραμμή επικοινωνίας μεταξύ της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών για την αντιμετώπιση περιστατικών στον κυβερνοχώρο. Το σύστημα βασίστηκε σε έναν παρόμοιο μηχανισμό της εποχής του Ψυχρού Πολέμου για την αντιμετώπιση στρατιωτικών συμβάντων με την άμεση ανταλλαγή πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα για την αποφυγή ευρύτερης σύγκρουσης. Έκτοτε, η γραμμή αυτή χρησιμοποιείται, και όχι μόνο κατά περίπτωση. Κατά τη διάρκεια της προεδρίας Ομπάμα, υπήρξε έντονος διάλογος για θέματα κυβερνοχώρου. Συστάθηκε μάλιστα μια ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου. Τα αποτελέσματα ενός ατυχήματος στο διαδίκτυο μπορεί να είναι άμεσα, αφήνοντας ελάχιστο χρόνο στα δύο μέρη να λάβουν αποφάσεις. Αυτό ακούγεται σαν σενάριο επιστημονικής φαντασίας, αλλά είναι πραγματικότητα. Κύριος στόχος είναι η διαφάνεια, η δημοκρατία και ο εποικοδομητικός διάλογος, καθώς υπάρχει συνεργασία με τις ΗΠΑ σε θέματα κυβερνοχώρου σε διεθνή φόρουμ.

Φέτος θα δημιουργηθούν επίσης δύο διαπραγματευτικοί μηχανισμοί με στόχο τη διεθνή ασφάλεια των πληροφοριών: η Ομάδα Εργασίας Ανοικτού Τύπου (OEWG) και η Ομάδα Κυβερνητικών Εμπειρογνομόνων (GGE). Τον Νοέμβριο του 2018 υποβλήθηκε πρόταση στις ΗΠΑ για ένα πρόγραμμα κοινών δράσεων μεταξύ των χωρών μας στους δύο αυτούς οργανισμούς, αλλά δεν έχουμε λάβει απάντηση μέχρι σήμερα. Πολύ σύντομα θα αρχίσουν να λειτουργούν. Ελπίζουμε ότι η κοινή λογική θα επικρατήσει μεταξύ των εταίρων μας, ώστε να μπορέσουμε να επωφεληθούμε από το παράθυρο ευκαιρίας πριν κλείσει.

Το 2022, η ουκρανική κυβέρνηση, σε κλίμα έντονου εθνικισμού, επανέφερε στο προσκήνιο το αίτημα για την επανένταξη της Κριμαίας στην Ουκρανία, ενώ

προκαλεί συνεχώς τη συζήτηση για την τύχη των ανατολικών επαρχιών. Από την άλλη πλευρά, η Ρωσία έχει επανειλημμένα προειδοποιήσει ότι οποιαδήποτε προσπάθεια των Ουκρανών να διεκδικήσουν τις ανατολικές επαρχίες τους αποτελεί "κόκκινη γραμμή" και ότι αν δει μια τέτοια στάση, θα αντιδράσει στην όλη διαδικασία. Ως αποτέλεσμα, οι ρωσικές δυνάμεις ανέπτυξαν περισσότερους από 100.000 στρατιώτες στα ρωσο-ουκρανικά σύνορα, ενώ έφτασαν και στο έδαφος της Λευκορωσίας με το πρόσχημα κοινών στρατιωτικών ασκήσεων. Οι επικίνδυντοι ελιγμοί του Ρώσου προέδρου προκάλεσαν μεγάλη ανησυχία στις ΗΠΑ, οι οποίες έκαναν εικασίες για μια επικίνδυνη ρωσική εισβολή. Η διπλωματία δεν απέδωσε αποτελέσματα, καθώς οι επανειλημμένες συναντήσεις απέβησαν άκαρπες. Σε όλες τις συνομιλίες του με τους αντίστοιχους προέδρους των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών, ο Ρώσος πρόεδρος υποστήριξε ότι η κλιμάκωση οφείλεται στις επικίνδυνες ενέργειες του Κιέβου (Παπαφλωράτος, 2022).

Στις 21 Φεβρουαρίου 2022 η Ρωσία δια στόματος Πούτιν επέλεξε να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία των Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντονέτσκ και του Λουχάνσκ, μετά από έκκληση των ηγετών των ρωσόφωνων αυτονομιστών στις συγκεκριμένες περιοχές, γεγονός που της έδωσε το «δικαίωμα» να προχωρήσει σε αμυντική συμφωνία με τις εν λόγω περιοχές, με σκοπό την μελλοντική αποστολή στρατευμάτων. Το επόμενο βράδυ ο Πρόεδρος των ΗΠΑ ανακοίνωσε την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στη «ρωσική ελίτ» και εξαπέλυσε ευθέως επίθεση στον Ρώσο ομόλογό του. Βέβαια, και οι αντιδράσεις και των υπόλοιπων πολιτικών αρχηγών δεν πέρασαν απαρατήρητες. Ο Πρόεδρος της Ουκρανίας Ζελένσκι με διάγγελμά του κατήγγειλε την Ρωσία για παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας της χώρας του και ζήτησε από τους δυτικούς συμμάχους αποτελεσματική υποστήριξη (Putin, 2022) (Παπαφλωράτος, 2022).

Στις 21 Φεβρουαρίου 2022, η Ρωσία, μέσω του Πούτιν, επέλεξε να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία των Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντονέτσκ και του Λουχάνσκ, μετά από έκκληση των ηγετών των ρωσόφωνων αυτονομιστών στις περιοχές αυτές, δίνοντάς της το "δικαίωμα" να συνάψει αμυντική συμφωνία με τις περιοχές αυτές για μελλοντική ανάπτυξη στρατευμάτων. Το επόμενο βράδυ, ο πρόεδρος των ΗΠΑ ανακοίνωσε την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στη "ρωσική ελίτ" και εξαπέλυσε ευθεία επίθεση στον Ρώσο ομόλογό του. Φυσικά, οι αντιδράσεις άλλων πολιτικών ηγετών δεν πέρασαν απαρατήρητες. Σε ομιλία του, ο Ουκρανός πρόεδρος Ζελένσκι κατήγγειλε τη Ρωσία για παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας της

χώρας του και ζήτησε αποτελεσματική υποστήριξη από τους δυτικούς συμμάχους (Πούτιν, 2022) (Παπαφλωράτος, 2022).

Τον Ιούνιο του 2019, οι καθηγητές του Πανεπιστημίου της Νότιας Καλιφόρνιας Stephen Lammy και Robert English συμφώνησαν ότι ένας "νέος Ψυχρός Πόλεμος" θα αποσπάσει την προσοχή των πολιτικών κομμάτων από πιο σημαντικά ζητήματα, όπως η παγκοσμιοποίηση, η υπερθέρμανση του πλανήτη, η παγκόσμια φτώχεια, η αυξανόμενη ανισότητα και ο λαϊκισμός. Ωστόσο, ο Lammy δήλωσε ότι ο νέος Ψυχρός Πόλεμος δεν έχει ακόμη αρχίσει, ενώ ο English δήλωσε ότι έχει ήδη αρχίσει. Ο Άγγλος είπε επίσης ότι η Κίνα αποτελεί πολύ μεγαλύτερη απειλή από τη Ρωσία όσον αφορά τον κυβερνοπόλεμο, αλλά όχι τόσο μεγάλη απειλή όσο ο ακροδεξιός λαϊκισμός σε φιλελεύθερα κράτη όπως οι ΗΠΑ. Στην ομιλία του τον Σεπτέμβριο του 2021 στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζο Μπάιντεν δήλωσε ότι οι ΗΠΑ θέλουν να αποφύγουν έναν νέο Ψυχρό Πόλεμο ή έναν κόσμο χωρισμένο σε άκαμπτα στρατόπεδα και ότι οι ΗΠΑ προτίθενται να συνεργαστούν με κάθε έθνος που θα εμπλακεί και θα επιδιώξει να επιλύσει ειρηνικά τις διαφορές στις κοινές προκλήσεις, ακόμη και αν υπάρχουν έντονες διαφωνίες σε άλλους τομείς, διότι όλοι θα λογοδοτήσουμε για την ενδεχόμενη αποτυχία μας (AP, 2021).

Λίγους μήνες πριν από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η προεδρική διοίκηση των ΗΠΑ ανέδειξε, μέσω των μέσων ενημέρωσης, συντονισμένες αποκαλύψεις προηγμένων πληροφοριών για την υπονόμευση του ρωσικού σχεδιασμού, τη μείωση της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων ψευδούς σημαίας και την αποτροπή στρατιωτικής δράσης.

Εν τω μεταξύ, ο εκπρόσωπος Τύπου του Πενταγώνου Τζον Κίρμπι επιβεβαίωσε ότι οι ΗΠΑ συνεχίζουν να βλέπουν "ασυνήθιστη στρατιωτική δραστηριότητα" από τη Ρωσική Ομοσπονδία κοντά στα ουκρανικά σύνορα. Ο επικεφαλής του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, Άντονι Μπλίνκεν, συζήτησε με τον Ζαν-Ιβ Λε Ντριάν θέματα σχετικά με τη ρωσική στρατιωτική δραστηριότητα στην περιοχή. Έχει αναφερθεί ότι οι ΗΠΑ συζητούν με τους Ευρωπαίους συμμάχους τους επικείμενες κυρώσεις σε περίπτωση ρωσικής εισβολής. Οι αμερικανικοί φορείς εκμετάλλευσης καρτών Visa, Mastercard και American Express έχουν προειδοποιήσει ότι θα εμποδίσουν τις ρωσικές εταιρείες να χρησιμοποιούν τα δίκτυά τους. Η Maersk, η CMA CGM, η Harpag Lloyd και η MSC ανακοίνωσαν την αναστολή των δρομολογίων τους από και προς ρωσικά λιμάνια. Ο όμιλος Volvo ανακοίνωσε την

αναστολή των πωλήσεών του στη Ρωσία, όπως και οι Daimler Truck Harley-Davidson Inc, Ford Motor Co, BMW, Jaguar Land Rover, Aston Martin και General Motors, οι οποίες κλείνουν τα καταστήματά τους στη Ρωσία, ενώ η Apple δεν θα επαναλάβει τις πωλήσεις των προϊόντων της. (CNN, 2022, Reuters, 2022)

Ο Craig Murray υποστηρίζει ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ Joe Biden εργάζεται για την παράταση του πολέμου στην Ουκρανία, υποστηρίζοντας ότι η νέα θέση της Ουκρανίας ότι δεν υπάρχει ειρηνευτική συμφωνία χωρίς την επιστροφή της Κριμαίας έχει κόψει προς το παρόν κάθε ελπίδα για μια γρήγορη κατάπαυση του πυρός. Είναι ένας στρατιωτικά μάταιος στόχος. Συγκεκριμένα, δήλωσε ότι δεν μπορεί να φανταστεί κανένα σενάριο στο οποίο η Ρωσία θα έχανε de facto την Κριμαία χωρίς να διακινδυνεύσει έναν παγκόσμιο πυρηνικό πόλεμο....

Αυτό το πλήγμα στην ειρηνευτική διαδικασία είναι πλήγμα για την Άγκυρα και όλες οι πηγές πληροφοριών πιστεύουν ότι οι Ουκρανοί ενεργούσαν σύμφωνα με τις οδηγίες που έδωσε στον Ζελένσκι ο Αμερικανός υπουργός Άμυνας Λόιντ Όστιν, ο οποίος έχει δηλώσει ανοιχτά ότι θέλει ο πόλεμος να εξαντλήσει τις ρωσικές αμυντικές δυνατότητες... Ένας διαρκής πόλεμος στην Ουκρανία είναι, φυσικά, προς το συμφέρον του αμερικανικού στρατιωτικο-βιομηχανικού συμπλέγματος, του οποίου οι πηγές εσόδων από το Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Συρία έχουν στερέψει. Ταυτίζεται επίσης με τον στρατηγικό στόχο της σοβαρής ζημίας της ρωσικής οικονομίας, ακόμη και αν μεγάλο μέρος αυτής της ζημίας είναι αμοιβαίο.

Ωστόσο, παρά τις εκτιμήσεις του Craig Murray, αυτός ο πόλεμος υπερβαίνει τα συμφέροντα της βιομηχανίας όπλων. Επιτρέπει στις ΗΠΑ να ασκούν έλεγχο, τουλάχιστον προσωρινά, επί της Ευρώπης και των ενεργειακών της πόρων. Ελλείψει αυτού που οι Γερμανοί του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ονόμασαν Siegfrieden - μια νικηφόρα ειρήνη που επιβάλλεται σε έναν ηττημένο εχθρό, όπως πιθανόν ονειρεύονται οι νεοσυντηρητικοί και φιλελεύθεροι ιμπεριαλιστές της σχολής της Χίλαρι Κλίντον στις Ηνωμένες Πολιτείες- ο Μπάιντεν έχει συμφέρον από ένα παρατεταμένο αδιέξοδο, έναν πόλεμο φθοράς που θα κρατήσει τη Ρωσία και τη Δυτική Ευρώπη, ιδίως τη Γερμανία, ομήρους σε ένα καθεστώς αντιπαράθεσης μεταξύ τους

Μια μόνιμη αντιπαράθεση μεταξύ του ρωσικού και του ουκρανικού ή "δυτικού" στρατού στο ουκρανικό έδαφος θα ενοποιούσε την Ευρώπη υπό την αιγίδα του NATO και θα ανάγκαζε τις ευρωπαϊκές χώρες να αναλάβουν υψηλές στρατιωτικές δαπάνες. Θα ανάγκαζε επίσης την Ευρώπη να διατηρήσει

μακροχρόνιες, ακόμη και καταστροφικές, οικονομικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας, οι οποίες θα οδηγούσαν στην ενίσχυση της θέσης των ΗΠΑ ως προμηθευτή ενέργειας και πρώτων υλών κάθε είδους στην Ευρώπη...

Επιπλέον, ένας μόνιμος πόλεμος ή ένας επικείμενος πόλεμος θα εμπόδιζε την Ευρώπη να αναπτύξει τη δική της ευρασιατική τακτική ασφαλείας, μεταξύ άλλων και με τη Ρωσία. Θα παγίωνε τον έλεγχο των ΗΠΑ στη Δυτική Ευρώπη και θα απέρριπτε τις γαλλικές ιδέες για "ευρωπαϊκή στρατηγική κυριαρχία" και τις γερμανικές ελπίδες για αφοπλισμό, οι οποίες προϋποθέτουν κάποιου είδους διευθέτηση με τη Ρωσία. Τέλος, η Ρωσία θα ανησυχούσε για την προετοιμασία δυτικών στρατιωτικών επεμβάσεων, κάτω από το πυρηνικό κατώφλι, στην εκτεταμένη περιφέρειά της (Moon of Alabama, Reseau International, 2022).

2.4.3 NATO

Μια ανάλυση της χρήσης των στρατηγικών επικοινωνιών στο NATO έδειξε ότι αποτελούν ένα από τα πιο αποτελεσματικά και σύγχρονα εργαλεία στον παγκόσμιο χώρο της πληροφόρησης, επιτρέποντας την ενεργό χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών για την ανάπτυξη μιας σαφούς πολιτικής πληροφόρησης (The main elements of strategic communication system in NATO, 2022).

Στις 16 Νοεμβρίου 2021, ο Γενικός Γραμματέας του NATO Γενς Στόλτενμπεργκ κάλεσε τη Δύση να στείλει ένα σαφές μήνυμα στη Ρωσία ζητώντας μείωση των εντάσεων, αποφεύγοντας οποιαδήποτε κλιμάκωση στην Ουκρανία και γύρω από αυτήν. (AP, 2022).

Ωστόσο, όσο το NATO δεν επεμβαίνει άμεσα στην Ουκρανία και το ρωσικό καθεστώς δεν αισθάνεται ότι απειλείται, η εκούσια και ακούσια πυρηνική χρήση παραμένει ένα εξαιρετικά απίθανο σενάριο. Η πυρηνική κλιμάκωση δεν θα συμβεί αυτόματα, ακόμη και σε περίπτωση ανοικτής αντιπαράθεσης μεταξύ του NATO και της Ρωσίας, καθώς και οι δύο πλευρές έχουν ζωτικό συμφέρον να αποφύγουν μια τέτοια έκβαση. Σε στρατιωτικό επίπεδο, τα κράτη του NATO έχουν τη θεωρητική δυνατότητα να αποφασίσουν την πορεία της σύγκρουσης μόνο με συμβατικά μέσα. Ωστόσο, μέχρι στιγμής έχουν αρνηθεί να παρέμβουν, παρά τις ορατές πιέσεις. Πολλοί

εμπειρογνώμονες πιστεύουν ότι η αυτοσυγκράτηση του NATO είναι συνέπεια της προσπάθειας να διασφαλιστεί μια αποτελεσματική ρωσική πυρηνική αποτροπή. (Horowitz, & Wachs, 2022)

Τέλος, οι στρατηγικές επικοινωνίες και η ψηφιακή διπλωματία του NATO όχι μόνο έχουν γίνει ένας κρίσιμος τρόπος για την αντιμετώπιση της ρωσικής παραπληροφόρησης, αλλά παρέχουν επίσης εικόνα των προτεραιοτήτων της συμμαχίας όσον αφορά το τι σχεδιάζει και πώς το σχεδιάζει. Ωστόσο, βλέπουμε μια επιστροφή σε μια αφήγηση του NATO ως "στρατιωτικής δύναμης", με πολύ λιγότερη προσοχή στις ανθρώπινες ιστορίες πίσω από τον πόλεμο, ιδιαίτερα στις φωνές των Ουκρανών γυναικών και τη δράση τους, ή μια ανησυχία για το πώς να προσεγγίσουμε πέρα από το κοινό που ενδιαφέρεται κυρίως για τη στρατιωτική ισχύ.

Το NATO έχει στη διάθεσή του τα εργαλεία για να χρησιμοποιήσει την ατζέντα της WPS για να υποστηρίξει μια πιο περιεκτική απάντηση στον πόλεμο. Η σιωπή του NATO σχετικά με την ατζέντα του για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια (ΓΕΑ) στην Ουκρανία κινδυνεύει να υπονομεύσει το ευρύτερο έργο του και να θέσει σε κίνδυνο τη δυνατότητα μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ειρήνης που θα αντικατοπτρίζει το σύνολο της ουκρανικής κοινωνίας. Επισημαίνει επίσης τα όρια μιας στρατιωτικοποιημένης κατανόησης της ατζέντας της WPS, όπως αυτή που υποστηρίζει το NATO, η οποία θέτει την ατζέντα σε κίνδυνο εργαλειοποίησης και, τελικά, πλεονασμού. Οι σιωπές αυτές προκαλούν έκπληξη, δεδομένου ότι το NATO διαθέτει τη δική του εσωτερική εμπειρογνωμοσύνη για την ατζέντα της WPS μέσω του Ειδικού Αντιπροσώπου για την WPS, μια θέση-κλειδί που δημιουργήθηκε για να συμβουλευτεί τον Γενικό Γραμματέα Jens Stoltenberg με έδρα το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο. Ωστόσο, αντί να χρησιμοποιήσει αυτή την εμπειρογνωμοσύνη, η ατζέντα "Γυναίκες, ειρήνη και ασφάλεια" δεν εμφανίστηκε σε καμία από τις ενημερώσεις του κ. Στόλτενμπεργκ μετά τις συνεχείς συναντήσεις υψηλού επιπέδου και τις συνόδους κορυφής που διοργάνωσε το NATO για την αντιμετώπιση του πολέμου. Τουλάχιστον, στην ημερήσια διάταξη αυτών των συνεδριάσεων θα πρέπει να προβλεφθεί χώρος για τον Ειδικό Αντιπρόσωπο ώστε να εξετάζει τις ανησυχίες της ημερήσιας διάταξης για την WPS σύμφωνα με τις πολιτικές του NATO. (European Gender and Politics Conference, Bristol University Press 2022, 2022)

2.4.4 Ελλάδα

Η Ελλάδα, ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1981, κατέχει ιδιαίτερη θέση στο περιφερειακό υποσύστημα στο οποίο ανήκει γεωγραφικά και είναι μία από τις σημαντικότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες της περιοχής, τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά. Η θέση αυτή υπαγορεύει ουσιαστικά μια ευέλικτη και σταθερή ελληνική εξωτερική πολιτική προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης, της σταθεροποίησης και του εκδημοκρατισμού της περιοχής, η οποία θα ενισχύσει την Ελλάδα στην περιοχή και θα περιορίσει την επέκταση της τουρκικής επιρροής. Για την προώθηση αυτού του στόχου, είναι σαφές ότι η Ελλάδα πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειές της προς την κατεύθυνση μιας "ισχυρής διπλής νομιμότητας". Με άλλα λόγια, πρέπει να αποκτήσει ισχυρό πολιτικό ρόλο και επιρροή στους θεσμούς ολοκλήρωσης στους οποίους ανήκει, ιδίως στο NATO και την ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να απολαμβάνει την υποστήριξη και την αναγνώριση του ρόλου της από τις άλλες χώρες της περιοχής.

Το απαραβίαστο των συνόρων, η δημιουργία και η σταθεροποίηση των δημοκρατικών θεσμών και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να αποτελούν μόνιμο χαρακτηριστικό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Αναπόσπαστο μέρος αυτής της στρατηγικής θα πρέπει να είναι και η υλοποίηση της οικονομικής συνεργασίας στην ευρύτερη περιοχή, η οποία θα συμβάλλει και στην ανάπτυξη του απαραίτητου δικτύου για τη σταδιακή ένταξη των χωρών της ευρύτερης περιοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με σημαντικά οφέλη για τη χώρα μας. Κύριοι στόχοι αυτής της οικονομικής πολιτικής θα πρέπει να είναι η στήριξη και εδραίωση των πολιτικών σχέσεων με χώρες όπως η Ουκρανία, η δημιουργία ενός ευρύτερου οικονομικού χώρου για την Ελλάδα και η στήριξη της σημαντικής τάσης εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων με επενδύσεις στις χώρες της περιοχής. Για το σκοπό αυτό, η Ελλάδα θα πρέπει να αξιοποιήσει τα κύρια πλεονεκτήματά της, όπως:

- α. Γεωγραφική εγγύτητα.
- β. Η δυνατότητα προσέγγισης της νοοτροπίας λαών όπως οι Ουκρανοί.
- γ. Η ύπαρξη πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων.

δ.Η δυνατότητα χρήσης των προγραμμάτων και των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μεταξύ των δύο χωρών, της Ελλάδας και της Ουκρανίας, τα συμφέροντα των οποίων απαιτούν την ύπαρξη φιλικών σχέσεων, η πρόταση και η πολιτική της Ελλάδας πρέπει να παραμείνει σύμφωνη με δύο θεμελιώδεις αρχές: τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας κάθε χώρας. Με τον τρόπο αυτό, οι δεσμοί φιλίας μεταξύ των χωρών θα ενισχυθούν περαιτέρω. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα, η οποία βρίσκεται σε προνομιακή γεωγραφική θέση και είναι μέλος της ΕΕ, μπορεί και πρέπει να κάνει ό,τι μπορεί για να γίνει δίαυλος συνεργασίας με χώρες όπως η Ουκρανία, προκειμένου να ενισχυθεί η ανασυγκρότηση, ο εκσυγχρονισμός και ο εκδημοκρατισμός της περιοχής, αρνούμενη παράλληλα στην Τουρκία το δικαίωμα να ενισχύσει το ρόλο της εκεί. (Κεμπατζής Σοφούλης, 2021)

Ότι η χώρα μας τοποθετείται ξεκάθαρα απέναντι στη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, ότι πρόκειται για μια θέση που απορρέει από τις πάγιες διακρατικές αρχές της ελληνικής και ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών, δήλωσε ο υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας στο 7ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών, όπου μεταξύ άλλων είπε ότι η Ελλάδα στέκεται αλληλέγγυα στην Ουκρανία, όπως και σε κάθε χώρα που υφίσταται εισβολή. Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι επίσης μια χώρα που έχει δεχθεί εισβολή. Οι θέσεις της Ελλάδας για την Ουκρανία δεν διαφέρουν από τις θέσεις της για το Κυπριακό, είτε, προσθέτοντας ότι αυτό που έχει σημασία είναι η μεγάλη εικόνα. Θεωρεί ότι οι σχέσεις μεταξύ όλων των χωρών της ΕΕ, ολόκληρης της Δυτικής Συμμαχίας και της Ρωσίας αποτελούν μείζον πρόβλημα. Αναφέρθηκε επίσης στις προσπάθειες που κατέβαλε η ελληνική κυβέρνηση τα τελευταία δύο χρόνια για την ενίσχυση των ελληνορωσικών σχέσεων. Ωστόσο, είπε ότι η διατάραξη των ελληνορωσικών και ευρω-ρωσικών σχέσεων προκλήθηκε από τη ρωσική συμπεριφορά που αντίκειται στις καθιερωμένες αρχές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

"Η Ελλάδα δεν είχε άλλη επιλογή. Να παραμείνουμε πιστοί στις αρχές και τις αξίες που εκφράζουμε, διαφορετικά θα υπήρχε εγγενής αντίφαση μεταξύ των θέσεων που υπερασπιζόμαστε για το Κυπριακό και των θέσεων απέναντι στη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Εναπόκειται στη Ρωσία να επιστρέψει στους κώδικες συμπεριφοράς του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Κάνουμε ό,τι περνάει από το χέρι μας για να επιστρέψουμε εκεί που ήμασταν πριν", δήλωσε. Σύμφωνα με τον Δένδια, οι άνθρωποι

πρέπει να διαχωρίζονται από τις ενέργειες των κυβερνήσεων. Η Ελλάδα δεν κατηγορεί ολόκληρο τον ρωσικό λαό και την κοινωνία για την εισβολή. Είναι η επιλογή μιας συγκεκριμένης κυβέρνησης". Εξέφρασε επίσης την άποψη ότι η διεξαγωγή πολέμου στην Ευρώπη του 21ου αιώνα είναι μια τραγωδία από μόνη της. Τόνισε ότι η Ελλάδα δεν έχει μια ad hoc πολιτική και ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να είναι αξιόπιστη και σεβαστή. (Ν. Δένδιας, 2022)

2.4.5 Σουηδία και Φινλανδία

Η Φινλανδία και η Σουηδία, παρά τις αντιρρήσεις της Τουρκίας, οδηγούνται σταδιακά στην ένταξη στο NATO, παρακάμπτοντας την ουδετερότητά τους. Βέβαια, πολλοί αναλυτές επισημαίνουν ότι οι δύο χώρες είχαν προσεγγίσει τη στρατιωτική συμμαχία υπό την ηγεσία των ΗΠΑ πολύ πριν ανακοινώσουν ότι θα υποβάλουν επίσημα αίτηση ένταξης. Σε μια ανάλυση που παρουσιάζει επίσης η Washington Post, το Bloomberg εξηγεί πώς οι δύο χώρες τέθηκαν υπό την αιγίδα του NATO.

Το Bloomberg αναφέρει ότι, παρά τον προσανατολισμό τους προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Δυτική Ευρώπη, η Φινλανδία και η Σουηδία είχαν ήδη, από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, την αίσθηση ότι η εθνική τους ασφάλεια προστατεύεται καλύτερα με την αποχή από το NATO. Στόχος τους ήταν να μην ανατρέψουν τη στρατιωτική ισορροπία στη Βαλτική Θάλασσα και, φυσικά, να είναι αντίπαλοι της Ρωσίας. Ωστόσο, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι προσπάθειές της να εμποδίσει την επέκταση του NATO έχουν πλέον αναγκάσει και τις δύο χώρες να δρομολογήσουν την είσοδό τους στον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Και οι δύο χώρες διεξάγουν στρατιωτικές ασκήσεις σε συνεργασία με το NATO και ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους. Αποτελούν μέρος του προγράμματος "Εταιρική Σχέση για την Ειρήνη" της Συμμαχίας, το οποίο αποσκοπεί στη συνεργασία με χώρες που δεν είναι μέλη της, και, μαζί με την Ουκρανία, συγκαταλέγονται μεταξύ των έξι "εταίρων με αυξημένες ευκαιρίες" που ευνοούν ιδιαίτερα τις επιχειρήσεις του NATO.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η Φινλανδία άρχισε να προσεγγίζει τις δημοκρατίες της Δυτικής Ευρώπης και εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθετώντας το ευρώ. Ωστόσο, η Φινλανδία έχει μέχρι στιγμής διατηρήσει καλές σχέσεις εξωτερικής πολιτικής με τη Ρωσία. Οι ηγέτες της χώρας θεωρούσαν το

NATO καταδικασμένη επιλογή και η κοινή γνώμη, μέχρι πρόσφατα, δεν επιθυμούσε την ένταξη. Αντιθέτως, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, η Σουηδία συνεργάστηκε κρυφά με το NATO από φόβο για μια επικείμενη ρωσική εισβολή στο έδαφός της. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Σουηδία μείωσε σημαντικά την άμυνά της. Αντιθέτως, μετά την προσάρτηση της χερσονήσου της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014, η Σουηδία αύξησε σταδιακά τις στρατιωτικές της δαπάνες και επικεντρώθηκε σε όλο και πιο στενή συνεργασία με το NATO. Ο εκπρόσωπος του Κρεμλίνου Ντμίτρι Πεσκόφ δήλωσε στις 12 Μαΐου ότι η ένταξη της Φινλανδίας στο NATO αποτελεί μελλοντική απειλή για τη Ρωσία. Η Ρωσία έχει ήδη προειδοποιήσει για "σοβαρές στρατιωτικές και πολιτικές συνέπειες" σε περίπτωση αντιποίνων εάν οι δύο χώρες ενταχθούν στο NATO (Πόλεμος στην Ουκρανία: Είναι λοιπόν σαφές ότι η επιθετική πολιτική της Ρωσίας προκαλεί αναταραχή σε αυτές τις δύο μέχρι πρόσφατα "ουδέτερες" χώρες, οι οποίες είναι πλέον ανασφαλείς για την εδαφική τους ακεραιότητα. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία ώθησε τις δύο χώρες να διαβουλευτούν μεταξύ τους προκειμένου να ξεκινήσουν τις διαδικασίες για την ένταξη στο NATO.

Κεφάλαιο 3ο - Μεθοδολογία: Αξιολόγηση και σύγκριση των μηνυμάτων μέσω της αφηγηματικής ανάλυσης

3.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τα μηνύματα που έχουν ανταλλάξει οι αρχηγοί των κρατών που εμπλέκονται στον ρωσοουκρανικό πόλεμο, καθώς αποτελούν κομβικό σημείο στην εξέλιξη των εχθροπραξιών. Θα δούμε πώς το ένα κράτος επηρεάζει το άλλο σε διπλωματικό επίπεδο, πώς καταφέρνουν να επικοινωνήσουν οι ιθύνοντες του πολέμου, καθώς και τον τρόπο που ασκούν πιέσεις στις λαϊκές μάζες των κρατών τους. Κάτω από το φάσμα των επικοινωνιακών προσπαθειών θα δούμε τι αποκαλύπτεται και τι προσπαθούν να αποκρύψουν οι

κυβερνώντες, ποιοι είναι οι σκοποί τους, πώς συνεργάζονται με άλλα κράτη και πώς δημιουργούνται συμμαχίες. Στα πλαίσια της επικοινωνιακής πολιτικής χρήσιμη είναι η αξιολόγηση των μηνυμάτων αυτών και η εξέταση των επιπτώσεων που αυτά έχουν επιφέρει και μονομερώς (στη Ρωσία και στην Ουκρανία) αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Το σίγουρο είναι ότι η εξέλιξη του ρωσοουκρανικού πολέμου έχει επιφέρει αλλαγές στους συσχετισμούς δυνάμεων και σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο.

3.2 Ποιοτική ανάλυση μέσω της αφηγηματικής ανάλυσης

Για την αξιολόγηση του αντίκτυπου των μηνυμάτων, επιλέχθηκε η μέθοδος της αφηγηματικής ανάλυσης. Πρόκειται για μία ποιοτική μέθοδο ανάλυσης δεδομένων, η οποία σκοπεύει στην ανάδειξη ποιοτικών χαρακτηριστικών των φαινομένων που μελετούνται, επιδιώκοντας να διερευνήσει και να ερμηνεύσει σε βάθος τα χαρακτηριστικά ενός κοινωνικού φαινομένου. Μέσω της αξιοποίησης της αφηγηματικής ανάλυσης, επιδιώκεται αρχικά η ταυτοποίηση των προσώπων που αναλαμβάνουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο σε ένα αφηγηματικό κατασκευάσμα, με σκοπό πάντα να τοποθετήσουν τον εαυτό τους και τους άλλους σε συγκεκριμένες θέσεις μέσα στο αφήγημα. Πρόκειται για μία ενέργεια η οποία έχει χαρακτήρα αξιολόγησης, αφού ο κάθε πρωταγωνιστής επιδιώκει να προσδώσει συγκεκριμένα αξιολογικά χαρακτηριστικά τόσο στον εαυτό του, όσο και στους άλλους.

Οι αφηγήσεις αυτές χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης πολιτικής στρατηγικής. Σκοπός του αφηγητή είναι μέσω της απλοποίησης και της εξήγησης των συμβάντων, να δημιουργήσει μία απλή και συχνά απλοϊκή, εύπεπτη και κατανοητή διήγηση, προκειμένου να αποκτήσει συγκεκριμένα πολιτικά πλεονεκτήματα. Η πολιτική αφήγηση λοιπόν επιδιώκει να μεταδώσει πολιτικά μηνύματα που εξυπηρετούν τον πομπό της επικοινωνίας. Αυτός δηλαδή που δημιουργεί το αφηγηματικό μήνυμα, επιδιώκει στην ουσία να επιβάλει μία συγκεκριμένη πολιτική άποψη, να θεμελιώσει την δική του παρουσία, να ζημιώσει τις πολιτικές απόψεις των αντιπάλων του και να χειραγωγήσει την κοινή γνώμη, για να πετύχει την μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση σχετικά με τις επιλογές του.

Μεθοδολογία αφηγηματικής ανάλυσης

Δεδομένου ότι στην αφηγηματική έρευνα το κεντρικό θέμα χτίζεται από τον επικοινωνιακό λόγο, η επιλογή των τεχνικών για τη συλλογή και την επεξεργασία των πληροφοριών λειτουργεί με κίνητρο τη διαλογική διαδικασία αντίληψης-ερμηνείας που συνεπάγεται μία ποιοτική προσέγγιση οικοδόμησης της γνώσης. Αρχικά οι επικοινωνιακές προσπάθειες καταγράφονται. Στη συνέχεια γίνεται η περιγραφή τους. Σε αυτό το σημείο τα γεγονότα που παρουσιάζονται εκτίθενται αντικειμενικά και αποστασιοποιημένα από την πλευρά του ερευνητή. Σκοπός είναι να παρουσιαστούν οι απόπειρες των αφηγητών χωρίς την βιωματική και επιτηδευμένη επένδυση του δημιουργού τους. Στην ανάλυση της αφήγησης ο ερευνητής διαμορφώνει μία προσωπική θεωρητική στάση με την οποία προσπαθεί να ερμηνεύσει αντικειμενικά τις αιτίες των μηνυμάτων και τις προσδοκίες των αφηγητών.

Κεφάλαιο 4ο - Παρουσίαση αποτελεσμάτων

4.1 Αξιολόγηση των μηνυμάτων

Λίγο μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, ο Βολοντίμιρ Ζελένσκι διεκδικεί την προσοχή του κόσμου από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το στυλ του Βλαντιμίρ Πούτιν ήταν αισθητά διαφορετικό όταν έκανε δηλώσεις στην τηλεόραση. Καθώς οι πρώτες ρωσικές βόμβες έπεφταν στην Ουκρανία, η αντίθεση του επικοινωνιακού προφίλ των ηγετών των δύο αντιμαχόμενων εθνών έγινε αμέσως αντιληπτή. Ο ρώσος Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν, 69 ετών, παρουσιάστηκε απόμακρος με μια σφιχτοδεμένη γραβάτα, σε ένα μακρύ τραπέζι με τους αξιωματούχους του Υπουργείου Άμυνας παραδίπλα. Με αυτόν τον τρόπο δημιούργησε την εντύπωση μιας μοναχικής φιγούρας που εξανίσταται μπροστά στις προκλητικές ενέργειες της Δύσης και ταυτόχρονα καλούσε τις πυρηνικές δυνάμεις της Ρωσίας να τεθούν σε κατάσταση υψηλού συναγερμού.

Στην Ουκρανία, ο πρόεδρος Βολοντίμιρ Ζελένσκι, 44 ετών, προώθησε την ίδια στιγμή, από τους δρόμους του Κιέβου, ένα ακόμη προκλητικό βίντεο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. «Είμαι εδώ», έλεγε σε κάποιο ηχογραφημένο μήνυμα του. «Δεν θα καταθέσουμε τα όπλα. Θα υπερασπιστούμε το κράτος μας, γιατί τα όπλα μας είναι η αλήθεια μας». (Reuters, 2022) Δύο διαφορετικά προφίλ, δύο διαφορετικές επικοινωνιακές τακτικές πολιτικών δύο διαφορετικών γενεών και δύο διαφορετικά οράματα για την Ευρώπη. Ο πόλεμος μπορεί να μην έχει ακόμα κριθεί για την Ουκρανία, αλλά στη μάχη της επικοινωνίας, ο Ζελένσκι κέρδισε τις εντυπώσεις. Ο Ζελένσκι απευθύνεται σε μια σύγχρονη Ευρώπη που επιδιώκει να ξεπεράσει τις εθνικιστικές τάσεις που πυροδότησαν δύο αιματηρούς παγκόσμιους πολέμους στο παρελθόν. Ο Πούτιν, ο οποίος πενθεί ακόμη για την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, χαρακτηρίζοντάς την ως τη «μεγαλύτερη γεωπολιτική καταστροφή» του περασμένου αιώνα και «μια γνήσια τραγωδία» για τον λαό του, εκπέμπει δέος, διασπείρει τρόμο και χρησιμοποιεί το στρατό του ως μέσο απειλής. Πρώην πράκτορας της KGB, αναβιώνει το παρελθόν του Ψυχρού Πολέμου της Ευρώπης, με σκοπό να αναγεννήσει μια παγκόσμια τάξη πραγμάτων που ήδη ξεψυχούσε, όταν ο Ζελένσκι ήταν μόλις έφηβος.

Υπήρχε η αίσθηση, όταν οι διεθνείς παράγοντες επέβαλαν ολοένα και σκληρότερες κυρώσεις στη Ρωσία και ο Πούτιν φαινόταν αποκλεισμένος, ότι το επικοινωνιακό χάρισμα του Ζελένσκι και η σοφία του σε πολλές πλατφόρμες έδωσε στην Ουκρανία μια ευκαιρία μάχης ενάντια στον πανίσχυρο στρατό του Κρεμλίνου και στην παραπληροφόρηση. Ο Ζελένσκι πριν μπει στην πολιτική σκηνή ήταν ηθοποιός, που υποδυόταν κωμικούς ρόλους. Το 2015, πρωταγωνίστησε σε μια δημοφιλή τηλεοπτική σειρά με τίτλο «Υπηρέτης του Λαού». Και τότε ήταν που ανακοίνωσε στους θαυμαστές του πως θα βάλει υποψηφιότητα διεκδικώντας την προεδρία της χώρας. Έχοντας να ανταγωνιστεί την πολιτική ελίτ της Ουκρανίας, διεξήγαγε μια δυναμική εκστρατεία, πραγματοποιώντας ένα γκάλοπ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με σκοπό να αποπλίσσει τον αντίπαλό του κατά τη διάρκεια των συζητήσεων. Κατάφερε και κέρδισε με 73% των ψήφων. Στη νικηφόρα ομιλία του, τόλμησε να τα βάλει με τον Πούτιν, οι δυνάμεις του οποίου πέντε χρόνια νωρίτερα είχαν καταλάβει τη χερσόνησο της Κριμαίας. «Προς όλους τους πολίτες των μετασοβιετικών χωρών: Κοιτάξτε μας! Όλα είναι πιθανά», δήλωσε τότε μεταξύ άλλων ο Ζελένσκι.

Η δημοτικότητα του Ζελένσκι έπεσε λίγο μετά, με τους επικριτές να υπερτονίζουν την αδυναμία του να «συμμαζέψει» τους ολιγάρχες της χώρας. Έπειτα, ακολούθησαν οι αποτυχημένες προσπάθειές του να συνάψει ειρήνη με τον Πούτιν, έναν ηγέτη που γνώριζε πολύ καλά τα κατασκοπευτικά παιχνίδια, τις εκκαθαρίσεις στα μέσα ενημέρωσης και τα παιχνίδια εξουσίας και ο οποίος είδε μια ήπειρο να πρόσκειται φιλικά προς τη Δύση και ηγέτες όπως ο Ζελένσκι ως εμπόδιο στο όνειρό του να αναστήσει τη δόξα της παλιάς τσαρικής Ρωσίας. Καθώς μια σύγκρουση με τη Μόσχα γινόταν όλο και πιο πιθανή τους τελευταίους μήνες, πολλοί Ουκρανοί είχαν την αμφιβολία αν ο Ζελένσκι είχε τα ατσάλινα νεύρα που χρειαζόταν ένας πρόεδρος εν καιρώ πολέμου για να κρατήσει τη χώρα του ενωμένη ενάντια στην τεράστια ρωσική δύναμη, που με τα μέσα που διέθετε (μέχρι 190.000 στρατιώτες και ένα οπλοστάσιο ξηράς, θάλασσας και αέρα) είχε περικυκλώσει ασφυκτικά την Ουκρανία. Οι αμφιβολίες πολλαπλασιάστηκαν όταν ο Ζελένσκι συνέχισε να υποτιμά την αυξανόμενη πιθανότητα μιας ρωσικής εισβολής, ακόμη και όταν οι δυτικοί ηγέτες συνέχιζαν να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου.

Αλλά μετά από τέσσερις ημέρες από την εισβολή της Ρωσίας, ο Ζελένσκι έλαμψε, δήλωσε ο Ίλια Πονομαρένκο, ουκρανός δημοσιογράφος στην εφημερίδα Kyiv Independent. Είναι εκείνο το κομμάτι του, συμφωνούν πολλοί, που εμφανίζεται συχνά σε σύντομα βίντεο στην εφαρμογή ανταλλαγής μηνυμάτων Telegram. Όπως και πολλοί άλλοι, διαρκώς απογοητευμένοι από τους νυχτερινούς βομβαρδισμούς πάνω από το Κίεβο Ουκρανοί, ο Ζελένσκι εμφανίζεται μπροστά στην οθόνη αζύριστος και με κόκκινα μάτια. «Είμαστε όλοι εδώ», είπε σε ένα βίντεο μαζί με τρεις κορυφαίους συμβούλους του μπροστά στο κτήριο του γραφείου, με σκοπό να καταρρίψει τις φήμες ότι διέφυγε στο εξωτερικό. «Είμαστε στο Κίεβο. Προστατεύουμε την Ουκρανία». «Έχουμε έναν πραγματικό ηγέτη εν καιρώ πολέμου που κάνει τα πάντα σωστά», είπε ο Πονομαρένκο. «Απλώς τρελαίνομαι να τον βλέπω να είναι τόσο ενθαρρυντικός και δυνατός, να μένει στην πόλη στον χειρότερο εφιάλτη της, ό,τι κι αν γίνει».

Ο Πούτιν, από την άλλη, έχει πολλές φορές δημιουργήσει την εντύπωση ενός απόμακρου, αδιάλλακτου και σκυθρωπού παντοκράτορα. Η παρουσία του δείχνει έναν απομονωμένο πολιτικό αρχηγό, που κάθεται μόνος του σε πολυτελή και φανταχτερά δωμάτια. Ως παλιός πράκτορας πληροφοριών που στρατολόγησε κατασκόπους στην Ανατολική Γερμανία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ο Πούτιν επιλέχθηκε από τη σχετική αφάνεια το 1999 από τον τότε Πρόεδρο Μπόρις

Γέλτσιν για να γίνει πρωθυπουργός. Στην αρχή, ο Πούτιν ήταν ένας ειδικός στο τζούντο που δεν ντρεπόταν να φωτογραφίζεται γυμνός και που επικέντρωνε το ενδιαφέρον στο να φέρει τη Ρωσία κοντά στη Δύση. Συντάχθηκε με τις ΗΠΑ μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, τονίζοντας πάντα την πεποίθησή του πως τα κράτη της Βαλτικής θα μπορούσαν να ενταχθούν στο ΝΑΤΟ, αν το ήθελαν. Από το ξέσπασμα της πανδημίας της Covid-19, ο Πούτιν έχει επικεντρωθεί ακόμη περισσότερο στο να διορθώσει αυτά που θεωρεί ως ιστορικά λάθη. Αυτό φάνηκε εντυπωσιακά στην τηλεοπτική του ομιλία την παραμονή της εισβολής στην Ουκρανία: μιλώντας χαμηλόφωνα και με ελεγχόμενη οργή, έκανε μια σχεδόν ωριαία τοποθέτηση σχετικά με το γιατί η Ουκρανία δεν αποτελεί καν χώρα. Τις επόμενες ημέρες, υποσχέθηκε ότι οποιοδήποτε μέρος προσπαθεί να εμποδίσει ή να «δημιουργήσει απειλές για τη χώρα μας και τον λαό της πρέπει να γνωρίζει ότι η ρωσική απάντηση θα είναι άμεση και θα προκαλέσει συνέπειες που δεν έχετε δει ποτέ στην ιστορία». Και σε αντίθεση με τον Ζελένσκι, δεν είναι σαφές εάν το ρωσικό κοινό βρίσκεται με το μέρος του.

Η ρωσική κυβέρνηση περιόρισε τα κρατικά μέσα ενημέρωσης στη διακίνηση ειδήσεων σχετικά με τις συγκρούσεις, σχετικά με τις απώλειες της ρωσικής πλευράς και απαγόρευσε τη χρήση των λέξεων «πόλεμος» και «εισβολή» σε ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και επέτρεψε μόνο τον όρο «ειδική επιχείρηση». Την ίδια στιγμή, οι ραδιοτηλεοπτικοί φορείς διατήρησαν μια σταθερή ροή κάλυψης για αυτό που ο Πούτιν περιγράφει ως γενοκτονία που αντιμετωπίζουν οι Ρώσοι που ζουν στην ανατολική επαρχία της Ουκρανίας. Αλλά όλα αυτά, βέβαια, δεν εμπόδισαν τις αντιπολεμικές διαδηλώσεις να ξεσπάσουν στη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη και να γνωστοποιηθούν στο πλατύ κοινό. Πολλοί Ρώσοι εκπλήσσονται καθώς η παγκόσμια καχυποψία αμφισβητεί τους δεσμούς της χώρας με τον δυτικό κόσμο και φοβούνται μήπως ο Πούτιν προχωρήσει μέχρι και σε πυρηνική σύγκρουση. Ίσως ποτέ άλλοτε δεν ήταν πιο έντονη η αντίθεση μεταξύ των δύο ηγετών από την έκκληση του Ζελένσκι στον ρωσικό λαό τις ώρες πριν από την εισβολή. Το πιο αξιοσημείωτο είναι ότι ο Ουκρανός πρόεδρος μίλησε στα Ρωσικά, την γλώσσα που μιλούσε στην πόλη όπου μεγάλωσε, το Κγυνγι Ριχ της κεντρικής Ουκρανίας. «Ξέρω ότι η ρωσική κυβέρνηση δεν θα δείξει τη διεύθυνσή μου στη ρωσική τηλεόραση, αλλά ο ρωσικός λαός πρέπει να τη δει. Πρέπει να μάθουν την αλήθεια και η αλήθεια είναι ότι είναι καιρός να σταματήσουν τώρα, πριν να είναι πολύ αργά», είπε. «Και αν οι Ρώσοι ηγέτες δεν θέλουν να καθίσουν μαζί μας γύρω από το τραπέζι για χάρη της ειρήνης,

ίσως καθίσουν γύρω από το τραπέζι μαζί σας». Την επόμενη μέρα, ο Πούτιν εισέβαλε με τον στρατό του στο Κίεβο... (Γιώτα Χαρλαύτη, 2022)

4.2 Σύγκριση των μηνυμάτων

Στις 24 Φεβρουαρίου 2022, η Ρωσία εισβάλλει στο έδαφος της Ουκρανίας. Στις 5 το πρωί, ο Ρώσος πρωθυπουργός Βλαντιμίρ Πούτιν, με δημόσια ανακοίνωση στην τηλεόραση, ενημερώνει τους πολίτες της χώρας του και τον κόσμο ότι εισέβαλε στην Ουκρανία, οργανώνοντας στρατιωτική επιχείρηση με 150.000 στρατιώτες γύρω από το ουκρανικό έδαφος. Ο Ουκρανός πρωθυπουργός, Volodymyr Zelensky, ανακοινώνει την άμεση επιστράτευση. Ο ρωσικός στρατός εισήλθε στην Ουκρανία από τα σύνορα με τη Λευκορωσία στα βορειοανατολικά προς την πρωτεύουσα Κίεβο και από τα ανατολικά προς το Χάρκοβο. Έγιναν τα πρώτα χτυπήματα σε ουκρανικά κτίρια από ρωσικούς πυραύλους. Στο Κίεβο ακούστηκαν πολεμικές σειρήνες και η ουκρανική κυβέρνηση απαγόρευσε την κυκλοφορία μετά τις 11 το βράδυ.

Η δικαιολογία για την εισβολή, σύμφωνα με την ανακοίνωση του Πούτιν, είναι η προστασία των Ρώσων πολιτών που ζουν στην Ουκρανία από τα βασανιστήρια, τις δολοφονίες και τις διώξεις, τις οποίες χρησιμοποιεί το ουκρανικό καθεστώς εδώ και οκτώ χρόνια. Το ρωσικό επιχείρημα είναι ότι στις περιοχές της Ουκρανίας όπου ζουν ρωσόφωνοι, υφίστανται τις προαναφερθείσες φρικαλεότητες από ναζιστικά και αντιρωσικά στοιχεία. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στα μέλη του "Τάγματος Αζόφ", μιας παραστρατιωτικής οργάνωσης που, σύμφωνα με τους ρωσικούς ισχυρισμούς, έχει ναζιστικές καταβολές και καταφεύγει σε εγκλήματα πολέμου κατά των ρωσόφωνων πολιτών της Ουκρανίας. Ισχυρίζεται επίσης ότι οι δυτικές χώρες φέρουν επίσης κάποια ευθύνη, καθώς γνώριζαν την κατάσταση, αλλά απέτυχαν να προστατεύσουν το ρωσόφωνο τμήμα του ουκρανικού λαού. Τέλος, Ρώσοι διπλωματικοί αξιωματούχοι διέρρευσαν την πληροφορία ότι η Ουκρανία προετοιμάζει επίθεση κατά της Ρωσίας εδώ και πολύ καιρό. Αντίθετα, η ουκρανική πλευρά αρνείται την ύπαρξη εθνικιστικών στοιχείων μεταξύ των μελών του "Τάγματος Αζόφ", υποστηρίζοντας ότι ήταν μια εθνική πολιτοφυλακή ενταγμένη στην ουκρανική Εθνοφρουρά και ότι ποτέ δεν συμμετείχε στη δίωξη οποιουδήποτε πολίτη. Σύμφωνα με ουκρανικές δηλώσεις, το επιχείρημα αυτό ήταν η αιτία της

ρωσικής εισβολής στα εδάφη της με απώτερο σκοπό την κατάκτηση της χώρας και την οικονομική και πολιτική εκμετάλλευσή της (Κατσίδης Λάζαρος, 2022).

Σχεδόν δύο εβδομάδες μετά την έναρξη της ρωσικής εισβολής, πολλοί αναλυτές συγκρίνουν τον Ζελένσκι με άλλους ηγέτες που στο παρελθόν άφησαν το στίγμα τους στις σελίδες της ιστορίας. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι είναι ένας συναρπαστικός επικοινωνιολόγος που μπορεί να αφήσει άφωνο το πλήθος των ακροατών. "Βλέπουμε έναν τύπο που ουσιαστικά θεωρείται ότι δεν έχει ιδιαίτερη επιρροή, έξω από το στοιχείο του, έτοιμο να συντριβεί από μια γειτονική υπερδύναμη, κάτι που δεν έχει συμβεί μέχρι τώρα", σχολίασε με ακρίβεια ο Andrew J. Polsky, καθηγητής πολιτικών επιστημών στο Hunter College της Νέας Υόρκης και συγγραφέας ενός βιβλίου για τους Αμερικανούς προέδρους σε καιρό πολέμου. Ο Πόλσκι πιστεύει ότι ο κόσμος περίμενε ότι ο Ζελένσκι θα παρουσιαζόταν ως υποψήφιος και πιστεύει ότι εξέπληξε τον κόσμο με την απόφασή του να μοιραστεί, ως απλός πολίτης, τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Ένας άλλος αναλυτής τον συγκρίνει με τον Βενιαμίν Φραγκλίνο, ο οποίος κατάφερε να πείσει τη Γαλλία να υποστηρίξει την Αμερικανική Επανάσταση. Μέσω συνεντεύξεων και εμφανίσεων και ιδιαίτερα τηλεδιάσκεψης από μυστικές τοποθεσίες, ο Zelensky κατάφερε να επηρεάσει την παγκόσμια κοινή γνώμη υπέρ της ουκρανικής υπόθεσης. Όταν είπε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: "Αγωνιζόμαστε μόνο για τη χώρα μας και την ελευθερία μας", ο μεταφραστής είπε με δάκρυα στα μάτια.

Ο Ζελένσκι δεν φοβάται να ανταγωνιστεί αυτούς που χρειάζεται και τόλμησε να απευθυνθεί στους αξιωματούχους του NATO με μια συναισθηματική έκκληση όταν τους είπε ότι θα ήταν υπεύθυνοι για τους θανάτους αμάχων αν δεν επέβαλαν ζώνη απαγόρευσης πτήσεων πάνω από την Ουκρανία. Το μήνυμά του δεν απευθύνεται μόνο στους ηγέτες των μελών της συμμαχίας, αλλά και απευθείας στους πολίτες που μπορούν να τους πείσουν να κάνουν περισσότερα, λέει ο Kenneth Osgood, ειδικός σε θέματα προπαγάνδας και καθηγητής ιστορίας στη Σχολή Μεταλλείων του Κολοράντο. Σύμφωνα με τον ίδιο αναλυτή, ο Ζελένσκι δεν έχει την ίδια ρητορική δεινότητα με τον Τσόρτσιλ στα ραδιοφωνικά του μηνύματα όταν οι Ναζί βομβάρδιζαν ανελέητα το Λονδίνο. "Ο Zelensky είναι πολύ πιο άμεσος, σαν να θέλει να πει "έτσι έχουν τα πράγματα, σας το λέω στα ίσια". Έτσι δεν υπάρχει η ίδια ποίηση, αλλά υπάρχει η ίδια απελπισία".

Όσον αφορά το ύφος, ο πιο επίσημος Τσόρτσιλ και ο πιο άμεσος Ζελένσκι απέχουν πολύ μεταξύ τους, αλλά ο καθένας τους είναι μάστορας των μέσων της

εποχής του", λέει ο Andrew J. Polsky. "Ο Τσόρτσιλ χρησιμοποίησε πολύ καλά το ραδιόφωνο και τον γραπτό λόγο. Και ο Zelensky χρησιμοποιεί άριστα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Βγαίνει στο δρόμο κρατώντας το κινητό του τηλέφωνο και μιλάει στον κόσμο", λέει. Τα αυθόρμητα σχόλια του Ουκρανού προέδρου, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία για μακροσκελείς ομιλίες, βρίσκουν ιδιαίτερη απήχηση στη σημερινή νεολαία, προσθέτει. "Λίγοι άνθρωποι στην Ουκρανία πριν από τον πόλεμο έβλεπαν τον Ζελένσκι ως μεγάλο ηγέτη", λέει ο Lucevich. Σήμερα, ωστόσο, έχει γίνει η φωνή του έθνους. "Έχει μια προσωπική ποιότητα, δείχνει μεγάλη ευαισθησία σε ό,τι συμβαίνει γύρω του, μπορεί να παίξει διαφορετικούς ρόλους", λέει. "Είναι πολύ συμπονετικός ως ηγέτης". (Ζελένσκι: Οι ειδικοί αναλύουν το "προφίλ" του θαρραλέου προέδρου - Αναφορές στον Τσόρτσιλ και σύγκριση με τον Πούτιν - Χρονολόγιο)

Σε αντίθεση με τον Ζελένσκι, ο Πούτιν χρησιμοποιεί πιο επιθετικά μηνύματα- έχει επιτεθεί στις ΗΠΑ, ισχυριζόμενος ότι αντιμετωπίζουν άλλες χώρες ως "αποικίες". "Είμαστε ισχυρός λαός και μπορούμε να αντιμετωπίσουμε κάθε πρόκληση. Όπως και οι πρόγονοί μας, θα λύσουμε όλα τα προβλήματα, ολόκληρη η χιλιόχρονη ιστορία της χώρας μας το αποδεικνύει", δήλωσε ο Πούτιν, ο οποίος χειροκροτήθηκε από τους παρευρισκόμενους στην ομιλία του, ανακοινώνοντας την απόφασή του να συνεχίσει την "ειδική στρατιωτική επιχείρηση" στην Ουκρανία, η οποία, όπως είπε, προκάλεσε ένα "πρωτοφανές" σύνολο δυτικών οικονομικών κυρώσεων κατά της χώρας του. Είπε ότι ο κύριος σκοπός της εισβολής ήταν να υπερασπιστεί "τον λαό μας" στην κυρίως ρωσόφωνη περιοχή του Ντονμπάς στην ανατολική Ουκρανία - ένα καίριο επιχείρημα που το Κίεβο και η Δύση απορρίπτουν ως αβάσιμο πρόσχημα για έναν πόλεμο που έχει ήδη φτάσει στην κατοχή τμημάτων της νότιας Ουκρανίας, πολύ πέρα από το Ντονμπάς.

Ο Ρώσος πρόεδρος τόνισε ότι οι Ρώσοι στρατιώτες στο Ντονμπάς μάχονται επίσης για να υπερασπιστούν τα "δικαιώματα της Ρωσίας να εξασφαλίσει την ανάπτυξή της". "Η Δύση έχει πρακτικά αρνηθεί να εκπληρώσει τις προηγούμενες υποχρεώσεις της, αποδείχθηκε ότι ήταν απλώς αδύνατο να συνάψουμε νέες συμφωνίες μαζί της", δήλωσε χωρίς δισταγμό. "Στην τρέχουσα κατάσταση, στο πλαίσιο των αυξανόμενων κινδύνων για εμάς και των απειλών, η απόφαση της Ρωσίας να διεξάγει μια ειδική στρατιωτική επιχείρηση ήταν επιβεβλημένη - δύσκολη, φυσικά, αλλά επιβεβλημένη και αναγκαία". Ο Πούτιν δήλωσε ότι οι ΗΠΑ θεωρούν τον εαυτό τους "απεσταλμένους του Θεού στη Γη" και ότι οι δυτικές "τιμωρίες"

επιβάλλονται σε λάθος βάση (Πούτιν: "Τίποτα δεν θα είναι όπως πριν" | Euronews, 17/06/2022).

4.3 Επιπτώσεις των μηνυμάτων

Έξι μήνες μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, ο πόλεμος δε λείει να τελειώσει. Πριν ξεσπάσει ο πόλεμος στην Ουκρανία, για πολλούς ήταν σενάριο επιστημονικής φαντασίας το να συμβεί κάτι τέτοιο στα ευρωπαϊκά εδάφη στον 21ο αιώνα. Όταν στις 24 Φεβρουαρίου ο Ρώσος πρόεδρος Πούτιν τελικά διέταξε την εισβολή, επίσης πολλοί αναλυτές υπέθεσαν ότι ο πόλεμος δεν θα είχε μεγάλη διάρκεια. Από τη μια η δυτική υποστήριξη στο Κίεβο και η σθεναρή αντίσταση των Ουκρανών, από την άλλη τα τρωτά σημεία του σχεδιασμού της Μόσχας για την επίτευξη των αρχικών στόχων της εισβολής τους διέψευσαν. Έξι μήνες μετά η απειλή συνεχίζει να αίρεται πάνω από τα ουκρανικά εδάφη και επεκτείνεται πέραν αυτών υβριδικά και γεωπολιτικά, με πολλαπλές και πλέον αισθητές επιπτώσεις: ενεργειακές, κοινωνικο-οικονομικές και επισιτιστικές.

Οι εκτιμήσεις για το μέλλον είναι αβέβαιες. «Οι μάχες πιθανότατα θα διαρκέσουν για πολλούς μήνες ακόμη», τονίζει ο Economist. Οι ρωσικές δυνάμεις έχουν πειστώσει, ακόμη και όταν τα σύγχρονα όπλα που παρέδωσαν οι δυτικοί σύμμαχοι στην Ουκρανία χτυπούν ανελέητα τον εισβολέα. Οι σκηνές καταστροφής στην ελεγχόμενη από τη Ρωσία Κριμαία -που είναι συνήθως μακριά από την πρώτη γραμμή των μαχών- δείχνουν ότι οι εισβολείς δεν υποχωρούν. Όμως ο πόλεμος θα λήξει μόνο όταν ο Βλαντιμίρ Πούτιν συνειδητοποιήσει ότι έχει προκαλέσει αρκετό πόνο στους γείτονές του ή εάν κρίνει ότι [η Ρωσία] πληρώνει πολύ υψηλό τίμημα για να το πετύχει, σύμφωνα με τις θέσεις του Economist. «Βραχυπρόθεσμα, η Ρωσία τα πήγε σχετικά καλά -όσο οι εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου συνεχίζουν να ρέουν», επισημαίνει το δημοσίευμα.

Όμως στο προσεχές διάστημα θα προβάλλει όλο και πιο επιτακτικά το ερώτημα κατά πόσο οι δυτικές κυρώσεις, έχουν πραγματικά επιφέρει ισχυρό πλήγμα στην οικονομία της Ρωσίας, ενώ η Δύση και κυρίως η Ευρώπη στριμώχεται από την έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και, τώρα, από την ενεργειακή κρίση. Εκτιμάται ότι και για τη Ρωσία επίσης το τίμημα θα αυξηθεί στο μέλλον. Παραμένει ωστόσο

άγνωστο ποια πλευρά θα βγει πιο πληγωμένη και αποσταθεροποιημένη από αυτόν τον παράλληλο πόλεμο φθοράς. (Μαργαρίτα Βεργολιά, 2022)

4.3.1 Επιπτώσεις για τη Ρωσία

Έξι μήνες μετά την εισβολή, παρατηρούν οι Times, η Ρωσία είναι εντυπωσιακά διαφορετική και εντυπωσιακά παρόμοια με την προπολεμική περίοδο. Τα τελευταία εναπομείναντα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης, όπως οι πολιτικοί και οι καλλιτέχνες, έχουν σχεδόν εξαφανιστεί και έχουν αντικατασταθεί από υπερεθνικιστικές, μιλιταριστικές προσωπικότητες που εμφανίζονται συνεχώς στην κρατική τηλεόραση. Οι αντιπολεμικές διαδηλώσεις των πρώτων ημερών έχουν σταματήσει, καθώς ένας σκληρός νόμος που ψηφίστηκε τον Μάρτιο προβλέπει ότι ακόμη και μια ανάρτηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που αντιτίθεται στην κυβερνητική γραμμή μπορεί να οδηγήσει σε φυλάκιση έως και 15 ετών. Ο κ. Πούτιν αντιστάθηκε στις προτάσεις των πιο ένθερμων υποστηρικτών του πολέμου να τεθεί ολόκληρη η χώρα σε στρατιωτικό νόμο. Η ρωσική κυβέρνηση έχει καταφέρει να επουλώσει την πληγή των οικονομικών κυρώσεων στην καθημερινή ζωή, αποφεύγοντας την πλήρη απόσυρση. Αυτό μπορεί να εξηγήσει γιατί το Levada Center, ένα ανεξάρτητο ινστιτούτο δημοσκοπήσεων, διαπίστωσε τον περασμένο μήνα ότι το 43% των Ρώσων δηλώνει ότι ανησυχεί ελάχιστα ή καθόλου για τον πόλεμο στην Ουκρανία. (New York Times: Πώς έξι μήνες πολέμου μεταμόρφωσαν την Ουκρανία, τη Ρωσία και την Ευρώπη, 2022)

Λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, οι αναλυτές υπέθεσαν ότι η Ρωσία θα κυριαρχήσει γρήγορα, πολεμώντας νικηφόρα τις ουκρανικές δυνάμεις, και πίστευαν ότι το μόνο πράγμα που θα στεκόταν στο δρόμο της Μόσχας θα ήταν μια αποδυναμωμένη εγχώρια οικονομία. Ο επικεφαλής του αμερικανικού στρατού προέβλεψε ότι το Κίεβο θα "πέσει" εντός 72 ωρών, ενώ ο πρόεδρος των ΗΠΑ προειδοποίησε ότι το ρούβλι θα υποτιμηθεί ανεπανόρθωτα. Τελικά, καμία από τις δύο προβλέψεις δεν επαληθεύτηκε.

Η Ουκρανία κατάφερε να παραμείνει απτόητη και να υπερασπιστεί την εδαφική της ακεραιότητα, διαψεύδοντας την εσφαλμένη εκτίμηση του Πούτιν για τη

στρατιωτική κυριαρχία της Ρωσίας. "Η Μόσχα δεν είναι στρατιωτικά ισοδύναμη με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ούτε καν με τις μικρότερες δυνάμεις του NATO", δήλωσε ο Phillips O'Brien, καθηγητής στρατιωτικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Αγίου Ανδρέα στη Σκωτία. Ο πόλεμος έδειξε ότι δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει σύνθετες επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα οι Βρετανοί, οι Γάλλοι ή το Ισραήλ, πρόσθεσε μιλώντας στο Bloomberg. Φυσικά, υπάρχουν και διάφοροι άλλοι παράγοντες. Από την κακή ποιότητα του ρωσικού εξοπλισμού και την ανεπαρκή εκπαίδευση των Ρώσων στρατιωτικών πιλότων μέχρι την εσφαλμένη στρατηγική της Μόσχας και την ισχυρή αντίσταση της Ουκρανίας. Αξίζει επίσης να αναφερθεί εδώ η πολύ σημαντική οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη από τη Δύση, η οποία στέλνει πολλά προηγμένα οπλικά συστήματα και χρήματα στην κυβέρνηση του Βολοντίμιρ Ζελένσκι.

Ταυτόχρονα, οι εκτιμήσεις για οικονομική κατάρρευση της Ρωσίας αποδείχθηκαν αβάσιμες, με το ΑΕΠ της χώρας να συρρικνώνεται μόνο κατά 4% το δεύτερο τρίμηνο (πολύ κάτω από τις εκτιμήσεις), ενώ στην αρχή του πολέμου η ίδια η Μόσχα είχε προβλέψει ύφεση έως και 12%. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι η αύξηση των τιμών του φυσικού αερίου και του πετρελαίου, η οποία δίνει "ισχυρή" ώθηση στον κρατικό προϋπολογισμό, χρηματοδοτώντας τις συνεχιζόμενες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Ουκρανία. Οι δυτικές κυρώσεις, από την άλλη πλευρά, δεν έχουν προκαλέσει σημαντικό πλήγμα στη Ρωσία, καθώς στρέφεται στις αγορές της Κίνας, της Ινδίας και της Μέσης Ανατολής για να αντισταθμίσει την "απώλειά" της. Και σαν να μην έφτανε αυτό, το Κρεμλίνο έφτασε στο σημείο να εργαλειοποιήσει το φυσικό αέριο, απειλώντας την Ευρώπη με πλήρη διακοπή των προμηθειών προς την Ευρώπη. Αυτό το σενάριο θα είναι μια ολοκληρωτική καταστροφή για την οικονομία της Γηραιάς Ηπείρου. "Οι επόμενοι πέντε έως δέκα χειμώνες θα είναι δύσκολοι", δήλωσε ο Βέλγος πρωθυπουργός Alexander de Croo, επισημαίνοντας την εκτίναξη των τιμών της ενέργειας τους τελευταίους μήνες. (NEWSROOM, 2022)

4.3.2 Επιπτώσεις για την Ουκρανία

Όσον αφορά την Ουκρανία, μια πρώτη εκτίμηση του ΔΝΤ κάνει λόγο για συρρίκνωση του ΑΕΠ της χώρας κατά 10% το 2022 και συνολική μείωση κατά 13,5%. Ο αριθμός αυτός βασίζεται στην υπόθεση ενός σύντομου πολέμου και

γενναιόδωρης υποστήριξης από τα κράτη-χορηγούς στη συνέχεια. Σε σύγκριση με το 2014, το ΑΕΠ της Ουκρανίας είχε συρρικνωθεί κατά 6,6% και λίγο κάτω από 10% το 2015. Βέβαια, η ίδια αρχική εκτίμηση του ΔΝΤ επισημαίνει ότι η περίπτωση χωρών όπως το Ιράκ ή ο Λίβανος που εμπλέκονται σε μεγάλους πολέμους παρουσίασε συρρίκνωση της οικονομίας έως και 25-35%. (Aperge, 2022).

Επιπλέον, από τις 24 Φεβρουαρίου, το ένα τρίτο των πολιτών της Ουκρανίας, η οποία έχει πληθυσμό άνω των 41 εκατομμυρίων, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τα σπίτια του. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, πρόκειται για τη μεγαλύτερη κρίση εκτοπισμού ανθρώπων στον κόσμο αυτή τη στιγμή. Μέχρι σήμερα, περισσότεροι από 6,6 εκατομμύρια πρόσφυγες από την Ουκρανία έχουν καταγραφεί στην Ευρώπη. Οι περισσότεροι έχουν καταφύγει στην Πολωνία, τη Ρωσία και τη Γερμανία, σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Εκτός από τις απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, η Ουκρανία έχει χάσει τον έλεγχο περίπου του 22% του εδάφους της από τη Ρωσία μετά την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Reuters. Έχει επίσης χάσει μέρος της ακτογραμμής της, η οικονομία της έχει παραλύσει και ορισμένες από τις πόλεις της έχουν καταστραφεί από τους ρωσικούς βομβαρδισμούς.

4.3.3 Επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο

Η πρόσφατη ανακοίνωση της Gazprom για το επ' αόριστον κλείσιμο του αγωγού δεν αιφνιδίασε τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, καθώς εδώ και μήνες έχουν ανακοινώσει την επιθυμία τους για ενεργειακή ανεξαρτησία από τη Μόσχα. Η Gazprom ανακοίνωσε το κλείσιμο του Nord Stream με το πρόσχημα τεχνικών προβλημάτων, αλλά δεν είναι εύκολο να διαχωρίσει κανείς την πράξη αυτή από προηγούμενες ανακοινώσεις, τόσο της Επιτροπής για ανώτατο όριο στις τιμές του ρωσικού φυσικού αερίου όσο και της G7 για ανώτατο όριο στις τιμές του ρωσικού πετρελαίου. Είναι πιθανόν η Gazprom να ανακοινώσει την επαναλειτουργία του αγωγού προς την Ευρώπη, αλλά σε κάθε περίπτωση, η Ρωσία και η Δύση είναι έτοιμες για έναν ενεργειακό πόλεμο με απρόβλεπτες συνέπειες για τη διεθνή οικονομία και σίγουρα δυσβάσταχτες για το κοινωνικό σύνολο.

Η πρώτη αντίδραση της Γερμανίας στην ανακοίνωση της Gazprom ήταν ψύχραιμη, αλλά προειδοποίησε και για τα προβλήματα που θα αντιμετώπιζε στη συνέχεια η μεγαλύτερη δύναμη της ΕΕ. Η χώρα είναι πλέον προετοιμασμένη για τη διακοπή των προμηθειών από τη Ρωσία, δήλωσε η γερμανική ρυθμιστική αρχή φυσικού αερίου, ενώ συμβουλεύει τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να περιορίσουν την κατανάλωσή τους. Η πρόταση για δελτίο κατανάλωσης - η οποία βρίσκεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων από τον Ιούνιο ως μια απελπιστική αλλά ρεαλιστική λύση - φαίνεται τώρα πιο πιθανή. Οι δεξαμενές αποθήκευσης φυσικού αερίου της Γερμανίας είναι γεμάτες κατά 85%. Το Βερολίνο πιστεύει ότι ο στόχος της πλήρους τροφοδότησης κατά 95% έως την 1η Νοεμβρίου θα είναι δύσκολο να επιτευχθεί εάν οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δεν μειώσουν την κατανάλωση καυσίμων. Η ΕΕ στο σύνολό της έχει ήδη ξεπεράσει τον στόχο της πλήρους τροφοδότησης κατά 80% έως την 1η Οκτωβρίου και επιδιώκει σχέδια για την προμήθεια ΥΦΑ από άλλες χώρες. Ωστόσο, πρέπει επίσης να αντιμετωπίσει τη δραματική αύξηση των τιμών των καυσίμων, η οποία οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας και άλλων προϊόντων.

Η επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν δήλωσε ότι η ΕΕ θα πρέπει να θέσει ανώτατο όριο στις τιμές του ρωσικού φυσικού αερίου για να ανακόψει τις προσπάθειες του Ρώσου προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν να χειραγωγήσει την αγορά. Η αύξηση των τιμών του φυσικού αερίου, η οποία πλήττει την ευρωπαϊκή βιομηχανία και τα νοικοκυριά, προκλήθηκε αρχικά από την αύξηση της ζήτησης μετά την πανδημία και στη συνέχεια έγινε ανισόρροπη λόγω του πολέμου στην Ουκρανία. Η Ευρώπη πρέπει τώρα να βρει μια διέξοδο σε μια κρίσιμη στιγμή, όταν επιδιώκει να περιπλέξει τον πόλεμο του Πούτιν στην Ουκρανία και ταυτόχρονα υπάρχει κίνδυνος ύφεσης και κοινωνικής αναταραχής. Μετά τις δηλώσεις της Επιτροπής, η σύνοδος της G7 έδωσε το πράσινο φως για την επιβολή ανώτατου ορίου στην τιμή του ρωσικού πετρελαίου. Οι υπουργοί Οικονομικών της G7 δεν έδωσαν αρχικά λεπτομέρειες σχετικά με τον καθορισμό των τιμών, αναφέροντας απλώς ότι το αρχικό ανώτατο όριο θα βασιστεί στην ανάπτυξη μιας σειράς τεχνικών δεδομένων και ότι το επίπεδο του θα επανεξετάζεται όποτε χρειάζεται. Στόχος της απόφασης είναι να διασφαλιστεί η συνεχής ροή ρωσικού πετρελαίου στις παγκόσμιες αγορές και ταυτόχρονα να μειωθούν τα κέρδη της Μόσχας από τις πωλήσεις του.

Η G7 επιδιώκει να θέσει σε εφαρμογή το νέο μηχανισμό ταυτόχρονα με την εφαρμογή του εμπάργκο της ΕΕ στις εισαγωγές ρωσικού πετρελαίου τον Δεκέμβριο,

σε μια προσπάθεια να περιοριστούν οι οικονομικές επιπτώσεις των νέων κυρώσεων της ΕΕ που πρόκειται να τεθούν σε ισχύ. Η κυβέρνηση Μπάιντεν ανησυχεί ότι το εμπάργκο θα μπορούσε να οδηγήσει σε αύξηση των τιμών της ενέργειας και να βυθίσει την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση, εάν εκατομμύρια βαρέλια ρωσικού πετρελαίου αποσυρθούν ξαφνικά από την παγκόσμια αγορά, μειώνοντας δραματικά την παγκόσμια προσφορά αργού πετρελαίου. Αμερικανοί κυβερνητικοί αξιωματούχοι έχουν εκτιμήσει ότι το πετρέλαιο θα μπορούσε να φτάσει τα 200 δολάρια το βαρέλι ή και περισσότερο, εάν οι προσπάθειες για την επιβολή ανώτατου ορίου δεν ευοδωθούν.

Από την πλευρά της, η Μόσχα έχει ήδη απαντήσει στην απειλή ενός τέτοιου μέτρου, δηλώνοντας, μέσω του αντιπροέδρου της Alexander Novak, ότι θα σταματήσει τις παραδόσεις πετρελαίου και πετρελαιοειδών σε κράτη που θα εφαρμόσουν οποιοδήποτε ανώτατο όριο. Για να πετύχει το δυτικό σχέδιο, θα πρέπει να ξεπεράσει ορισμένα εμπόδια, με πρώτο τη συγκατάθεση της Κίνας και της Ινδίας σε αυτή τη λύση, σε μια εποχή που οι σχέσεις μεταξύ Πεκίνου και Ουάσιγκτον είναι ιδιαίτερα τεταμένες μετά την κρίση της Ταϊβάν. Αναλυτές και αξιωματούχοι συμφωνούν ότι η στάση των χωρών αυτών, οι οποίες αγοράζουν σημαντικές ποσότητες ρωσικού πετρελαίου, θα παίζει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα του ανώτατου ορίου. Η Ευρώπη και η G7 επιθυμούν τη συμμετοχή των χωρών αυτών στην πρωτοβουλία, με τη ρήτρα ότι το επίπεδο του ανώτατου ορίου θα καθοριστεί από κοινού με τη συμμετοχή τους. "Θα λειτουργήσει μόνο αν (το ανώτατο όριο) οργανωθεί διεθνώς. Δεν μπορεί να γίνει μονομερώς, αλλά μόνο σε στενή συνεργασία με άλλους. Διαφορετικά δεν θα λειτουργήσει", προειδοποίησε πριν από λίγο καιρό ο Γερμανός καγκελάριος Όλαφ Σολτς, καθώς η Ρωσία μπορεί να συνεχίσει να πουλάει το πετρέλαιό της στις κύριες αγορές και μάλιστα τώρα σε υψηλότερες τιμές (Δύση - Ρωσία): Ο ενεργειακός πόλεμος αρχίζει τώρα - οι δράσεις της ΕΕ και των ΗΠΑ και η αντίδραση της Ρωσίας, 2022).

4.3.4 Επιπτώσεις για την Ελλάδα

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί κατά 2,8% φέτος και κατά 2,5% το 2023, κυρίως λόγω της απότομης συρρίκνωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης (3,5% έναντι 7,8% πέρυσι και μόλις 1,4% το 2023), ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι προβλέψεις αυτές έγιναν πολύ πριν από τη δημοσίευση

των προσωρινών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ για τους τρεις πρώτους μήνες του έτους, που έδειξαν αύξηση του ΑΕΠ κατά 7%. Δυσοιότητες είναι και οι προβλέψεις για τον ελληνικό πληθωρισμό, ο οποίος εκτιμάται ότι θα "τρέξει" στο 8,8%, δηλαδή ακόμη υψηλότερα από την αισιόδοξη πρόβλεψη του υπουργείου Οικονομικών, πριν "πέσει" στο 3,4% το 2023. Ωστόσο, αυτό που πρέπει να μας ανησυχεί περισσότερο είναι ότι ο ΟΟΣΑ προβλέπει σταθερά υψηλό πυρήνα πληθωρισμού, δηλαδή συνεχείς αυξήσεις σε αγαθά και υπηρεσίες εκτός από την ενέργεια, τα τρόφιμα, τα ποτά και τον καπνό, οι οποίες, αν επιβεβαιωθούν, θα βλάψουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας. Συγκεκριμένα, ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι ο δομικός πληθωρισμός θα αυξηθεί από -1,1% πέρυσι σε 3,4% φέτος και θα παραμείνει στο 3,3% το επόμενο έτος. Ο ΟΟΣΑ αναφέρεται εκτενώς στα κατάλληλα δημοσιονομικά μέτρα που πρέπει να εφαρμόσει η ελληνική κυβέρνηση, ώστε, μαζί με την περαιτέρω μείωση των "κόκκινων" δανείων, η Ελλάδα να ανακτήσει την επενδυτική της βαθμίδα, τώρα που το κόστος του χρήματος αυξάνεται στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η επίτευξη δημοσιονομικής σταθερότητας εξαρτάται από το εύρος των πιθανών υπερεισπράξεων. Αυτές οι υπερβάσεις των εσόδων θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν τόσο για την επιστροφή σε δημοσιονομικά πλεονάσματα όσο και για την παροχή στήριξης στα πιο ευάλωτα νοικοκυριά μέσω στοχευμένων μέτρων εισοδηματικής στήριξης και όχι μέσω επιδοτήσεων τιμών, οι οποίες θα αποδυναμώνουν τη δημοσιονομική αξιοπιστία.

Ο κατάλογος των κινδύνων για την ελληνική οικονομία είναι μακρύς:

-Πρόσθετα εμπόδια στον ενεργειακό εφοδιασμό της χώρας, ιδίως στο φυσικό αέριο, θα ανεβάσουν τις ήδη υψηλές τιμές ενέργειας και θα καθυστερήσουν την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας, των εξαγωγών και της συνολικής ευημερίας.

-Οι υψηλότερες από τις αναμενόμενες μισθολογικές αυξήσεις θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν πληθωριστικές πιέσεις, υπονομεύοντας τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και αποδυναμώνοντας τις επενδύσεις- τις εξαγωγές.

-Το υψηλότερο κόστος των βασικών εμπορευμάτων θα μπορούσε να εμποδίσει τις δημόσιες επενδύσεις.

-Η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και η αύξηση των επιτοκίων θα υπονομεύσει την εξυγίανση των τραπεζών, καταφεύγοντας στην εξυγίανση νέων "κόκκινων" δανείων. "Εάν ο πόλεμος ενταθεί, οι προοπτικές μας είναι απαισιόδοξες, ιδίως για τις χώρες χαμηλού εισοδήματος και την Ευρώπη", καταλήγει ο ΟΟΣΑ (ΟΟΣΑ για τις επιπτώσεις του πολέμου - "βλέπει" πληθωρισμό 8,8% στην Ελλάδα και ανάπτυξη 2,8%, 2022). "Εάν ο πόλεμος ενταθεί, οι προοπτικές μας είναι απαισιόδοξες, ιδίως για τις χώρες χαμηλού εισοδήματος και την Ευρώπη", καταλήγει ο ΟΟΣΑ (ΟΟΣΑ για τις επιπτώσεις του πολέμου - "βλέπει" πληθωρισμό 8,8% στην Ελλάδα και ανάπτυξη 2,8%, 2022).

4.4 Ανάλυση αποτελεσμάτων επικοινωνιακής πολιτικής

Καθώς ο πόλεμος εξελίσσεται και η μία ανατροπή διαδέχεται την άλλη στο πεδίο της μάχης, η συγκεκριμένη σύγκρουση δεν αναδεικνύει μόνο το στρατιωτικό κομμάτι των επιχειρήσεων αλλά και το κομμάτι της επικοινωνιακής δεξιοτήτας των ηγετών που εμπλέκονται σε αυτήν. Δεν είναι παράλογο να υποθέσει κανείς, ότι εξαιτίας της αμυντικής φύσης του NATO, οι χώρες της Δύσης δεν θα εμπλακούν απευθείας στον πόλεμο, επομένως η Ρωσία αργά ή γρήγορα θα θεμελιώσει την κυριαρχία της σε συγκεκριμένα τμήματα της Ουκρανικής επικράτειας. Η σύγκρουση αυτή ωστόσο αναδεικνύει και την δυναμική των social media και των ψηφιακών μέσων, σε μία εποχή όπου η ψηφιακή τεχνολογία έχει διεισδύσει στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου.

Η αφηγηματική προσέγγιση του Ζελένσκι, στηρίζεται σε δύο διαφορετικούς και πολύ επιτυχημένους άξονες. Πρόκειται για έναν πολιτικό ο οποίος αξιοποιεί στο έπακρο το διεθνές δίκαιο αλλά και την κοινή πολιτική λογική που παραδέχεται την αυτοδιάθεση των χωρών και τον σεβασμό των συνόρων. Επιλέγει λοιπόν την προφανή επιλογή σε αυτό το σημείο, να τοποθετήσει δηλαδή τον εαυτό του και τη χώρα του στην θέση του αδικημένου, παρουσιάζοντας τον αντίπαλό του σαν μία δύναμη η οποία λειτουργεί στη βάση του δικαίου του ισχυρού. Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο επικοινωνεί τα συγκεκριμένα μηνύματα ο Ζελένσκι. Απευθύνει το λόγο στο λαό του, στους δημοσιογράφους και στην υφήλιο γενικότερα, με έναν τρόπο ανεπιτήδευτο, αξύριστος, ταλαιπωρημένος από το ξενύχτι

και την αγωνία, συχνά χρησιμοποιώντας το κινητό του για να μιλήσει, αξιοποιώντας καθημερινά ανεπιτήδευτα πλάνα που δημιουργούν μία αίσθηση οικειότητας και αμεσότητας. Πρόκειται για μία προσέγγιση η οποία εκτός από την συμπάθεια του κόσμου σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει αγγίξει βαθιά τη νεολαία, γιατί χρησιμοποιεί ακριβώς τον ίδιο τρόπο με τον οποίο οι νέοι επιλέγουν να επικοινωνούν μεταξύ τους.

Η αφηγηματική προσέγγιση του Πούτιν από την άλλη πλευρά, επιδιώκει στον άξονα των διεθνών σχέσεων και της παγκόσμιας πολιτικής να αποκτήσει την ίδια νομιμοποίηση. Κάνει λόγο για σφαγές Ρώσων από το φασιστικό καθεστώς της Ουκρανίας, για την αυτοδιάθεση των λαών που κήρυξαν την ανεξαρτησία τους, για το αυτονόητο δικαίωμα των Ρωσόφωνων περιοχών να υπερασπιστούν τον εαυτό τους απέναντι στην καταπίεση και στη βία αλλά και για το δικαίωμά τους εφόσον διακήρυξαν την ανεξαρτησία τους, να προσαρτηθούν στη Ρωσία. Επικαλείται συχνά επίσης την αδιαφορία της Ουκρανίας να τηρήσει τα συμφωνηθέντα σε διεθνείς συνθήκες και καταλήγει στην επιλογή να υπερασπιστεί με οποιοδήποτε τρόπο το συμφέρον του ρωσικού λαού.

Η παρουσία του ωστόσο στα μέσα μαζικής δικτύωσης και επικοινωνίας είναι εντελώς διαφορετική από του Ουκρανού ηγέτη. Παρουσιάζεται μακρινός και σχεδόν απρόσιτος από τον απλό καθημερινό άνθρωπο, σε ένα πλαίσιο που τονίζει την μεγαλοπρέπεια και την ισχύ της εξουσίας του, ενώ οι καθημερινές σκηνές που τον δείχνουν να συζητά με απλούς ανθρώπους φαίνονται σκηνοθετημένες. Είναι προφανές ότι δεν μπορεί να πετύχει την αμεσότητα της επικοινωνίας που επιτυγχάνει ο Ζελενσκι.

Απέναντι σε ένα σκληρό και άκαμπτο ύφος επικοινωνίας που έχει επιλέξει ο Ρώσος ηγέτης, ο Ουκρανός παρουσιάζει ένα πρόσωπο ανθρώπινο, ταλαιπωρημένο και συχνά φοβισμένο από την επαφή του με τα γεγονότα στην πρώτη γραμμή. Η ασφάλεια και η άνεση του Ρώσου ηγέτη έρχονται σε χτυπητή αντίθεση με την επιλογή του Ουκρανού ηγέτη να βρεθεί στο μάτι του κυκλώνα και να μοιραστεί τις κακουχίες του λαού του. Μπορεί βέβαια ο Ζελένσκι και να μην έχει την δεξιοτεχνία του Τσόρτσιλ στην έκφραση και στην πειθώ, αναδεικνύεται όμως σε έναν σημαντικό δεξιοτέχνη στον χειρισμό των σύγχρονων μέσων μαζικής επικοινωνίας και πληροφορίας, ενώ φαίνεται επίσης, ότι τουλάχιστον μέχρι στιγμής, κερδίζει το επικοινωνιακό παιχνίδι.

Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε κρίσιμο σημείο. Οι παλιές συμμαχίες που δημιουργήθηκαν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο επαναπροσδιορίζουν τους όρους ύπαρξής τους. Καινούργιες δυνάμεις έρχονται να παίξουν κομβικό ρόλο στη συνέχιση ή στη διάλυση των συμμαχιών αυτών. Καινούργιοι όροι και κριτήρια τίθενται υπό αμφισβήτηση από τις ήδη κυρίαρχες δυνάμεις και λαμβάνονται υπόψη στα πλαίσια του ανταγωνισμού των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο. Η επικοινωνιακή πολιτική των δύο συμμετεχουσών δυνάμεων στο ρωσοουκρανικό πόλεμο παίρνει τα ηνία και καταρρίπτει ή αποκαθιστά τις δυνάμεις αυτές στα μάτια του κόσμου, με τη χρήση όλων των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων που χρησιμοποιούνται στα μέσα δικτύωσης και επικοινωνίας. Κερδίζει πόντους κάθε ομιλία που κάνει επίκληση στο συναίσθημα του κόσμου.

Βέβαια, πίσω από το επικοινωνιακό παιχνίδι κρύβονται και άλλοι πολιτικοοικονομικοί παράγοντες που καθορίζουν την έκβαση του πολέμου, παράγοντες που σίγουρα δεν μπορούν να εκτοπιστούν από οποιοδήποτε επικοινωνιακό παιχνίδι, όσο καλά στημένο κι αν είναι. Το σίγουρο είναι ότι σε αυτήν τη φάση της Ιστορίας οι μεγάλες δυνάμεις του πλανήτη, αυτές που κινούν τα ηνία, πρέπει να προβούν σε συζητήσεις με αμοιβαίες υποχωρήσεις, προκειμένου να επιτευχθεί σταθερότητα στην παγκόσμια οικονομία και να αποφευχθεί η ανισόρροπη ανάπτυξη που παρατηρείται και η οποία συρρικνώνει τις μικρές οικονομίες, που αδυνατούν να επιβιώσουν στην παγκόσμια πολιτική σκηνή με τρανταχτό παράδειγμα την ελληνική οικονομία.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία σηματοδοτεί μία εποχή που αναδεικνύει σε χαρακτηριστικό ιδιαίτερα υψηλής σημασίας την στρατηγική επικοινωνία. Εκτός από την σκληρή σύγκρουση στο στρατιωτικό επίπεδο, η Ρωσία, η Ουκρανία αλλά και η Δύση γενικότερα, επιδίδονται σε μία πολύ σκληρή επικοινωνιακή σύγκρουση, στην οποία το στρατιωτικό κομμάτι φαίνεται κάποιες φορές να λειτουργεί σχεδόν επικουρικά. Η επικοινωνιακή στρατηγική της Ρωσίας φάνηκε να αποτυγχάνει γιατί στηρίχθηκε σε επικοινωνιακές δομές που η Δύση έχει βέβαια χρησιμοποιήσει στο παρελθόν, οι οποίες όμως έχουν εκτεθεί και έχουν ξεπεραστεί στο δυτικό κόσμο. Αντίθετα, το Ουκρανικό αφήγημα της χώρας που υφίσταται εισβολή και αμύνεται για

να υπερασπιστεί τα εδάφη της, δεν μπορεί παρά να συναντήσει καθολική αποδοχή, ακόμα και ανάμεσα σε αυτούς που διακρίνουν στη σύγκρουση αυτή μία ηγεμονική αναμέτρηση μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ασπριάδης Τ., 2022. Επιχειρήσεις Στρατηγικής Επικοινωνίας στην Κρίση της Ουκρανίας. [online] Academia.edu. Available at: <https://www.academia.edu/14129580/Επιχειρήσεις_Στρατηγικής_Επικοινωνίας_στη_ν_Κρίση_της_Ουκρανίας> [Accessed 24 August 2022]. Available at DELPHI ECONOMIC FORUM - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

El.wikipedia.org. 2022. Επικοινωνιακή πολιτική - Βικιπαίδεια. [online] Available at: <https://el.wikipedia.org/wiki/Επικοινωνιακή_πολιτική> [Accessed 24 August 2022].

El.wikipedia.org. 2022. Κριμαία - Βικιπαίδεια. [online] Available at: <<https://el.wikipedia.org/wiki/Κριμαία>> [Accessed 24 August 2022].

El.wikipedia.org. 2022. Ρωσο-Ουκρανική κρίση 2021–2022 - Βικιπαίδεια. [online] Available at: <https://el.wikipedia.org/wiki/Ρωσο-Ουκρανική_κρίση_2021–2022> [Accessed 25 August 2022].

En.wikipedia.org. 2022. Spin (propaganda) - Wikipedia. [online] Available at: <[https://en.wikipedia.org/wiki/Spin_\(propaganda\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Spin_(propaganda))> [Accessed 25 August 2022].

Απέργη Π., «ΔΝΤ: Έκθεση για τις οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία για Δύση και Ανατολή» [online] available at ΔΝΤ: Έκθεση για τις οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία για Δύση και Ανατολή (mynews.gr) Accessed 23/03/2022

Βεργολιά Μ. (2022) Πόλεμος στην Ουκρανία: 3 βασικά σενάρια για την εξέλιξή του | in.gr [online] Accessed 29/08/2022

Γεωργαντά, Π., 2022. Ψυχολογικές επιχειρήσεις και χειρισμός κρίσεων (κρίση Κούβας – κρίση ιμίων). [online] Available at: <https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/9373/Georgantas_Panagiotis.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Accessed 24 August 2022].

Δύση – Ρωσία: Ο ενεργειακός πόλεμος τώρα αρχίζει – Οι κινήσεις ΕΕ και ΗΠΑ και η αντίδραση της Ρωσίας [online], Available at Δύση - Ρωσία: Ο ενεργειακός πόλεμος

τώρα αρχίζει - Οι κινήσεις ΕΕ και ΗΠΑ και η αντίδραση της Ρωσίας | in.gr, Accessed 04/09/2022

Εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία – Βικιπαίδεια, 2022 [online] Available at Εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία - Βικιπαίδεια (wikipedia.org), Accessed 2022 [online]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (2022). Αντίδραση της ΕΕ στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. [online] Consilium.europa.eu. Available at: <<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-response-ukraine-invasion/>> [Accessed 26 August 2022].

Ζελένσκι: Ειδικοί αναλύουν το «προφίλ» του θαρραλέου προέδρου – Οι αναφορές στον Τσόρτσιλ και η σύγκριση με τον Πούτιν - Timeline Accessed 09.03.2022

Ιωαννίδου, Κ. Ε. (2010) Ψυχολογικές Επιχειρήσεις Πολέμου στην αρχαία Ελλάδα. Στρατοί & Τακτικές, τεύχος 1, Απρίλιος 2010, εκδ. Αιγίς σελ.28-35 [online] Available at: <<https://www.historical-quest.com/histquest/606-psep-arxaia-ellada.html>> [Accessed 24 August 2022].

Κατσίδης Λ. (2022): Ντοκιμαντέρ για τον Ρωσο-ουκρανικό πόλεμο [online] available at Ντοκιμαντέρ για τον Ρωσο-ουκρανικό πόλεμο (uniwa.gr), Accessed 29.07.2022

ΚΕΔΙΣΑ 2022. Η Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας - ΚΕΔΙΣΑ - KEDISA. [online] Available at: <<https://kedisa.gr/η-ενεργειακή-πολιτική-της-ρωσίας/>> [Accessed 24 August 2022].

Κεμπατζής Σ. (2021) Οι προσπάθειες της Τουρκίας για επιρροή στην Ουκρανία και οι σχέσεις της με την Ρωσία», , available at <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/26337>, succeeded

Μαυρίδης, Γ. (2022) [online] Available at: "Διαχωριστής": Αυτό είναι το όχημα ψυχολογικών επιχειρήσεων της Ρωσίας (Εικόνες) | Pentapostagma [Accessed 9/6/2022]

Μπαλιάση, Σ. Α. (2016). Επικοινωνιακά μοντέλα και κριτική επικοινωνιακή διδασκαλία.

Μπλαβουκος, Σ., Μπουραντωνης, Δ. & Τσακωνας, Π., 2019. Εξωτερικές σχέσεις ΕΕ.

Ν. Δένδιας: Οι θέσεις της Ελλάδας απέναντι στην Ουκρανία είναι οι θέσεις... (capital.gr) [online]

Ν. Δένδιας: Οι σχέσεις της Ρωσίας με την ΕΕ εξαρτώνται πρωτίστως από τη Ρωσία (2021): Naftemporiki.

Οι Συμφωνίες του Μινσκ που δεν εφαρμόστηκαν ποτέ (ieidiseis.gr) [online] Accessed 25/2/2022

ΟΟΣΑ για τις επιπτώσεις του πολέμου -«Βλέπει» πληθωρισμό 8,8% στην Ελλάδα και ανάπτυξη 2,8% [online] Available at ΟΟΣΑ για τις επιπτώσεις του πολέμου - «Βλέπει» πληθωρισμό 8,8% στην Ελλάδα και ανάπτυξη 2,8% | Cretapost.gr Accessed 08.06.2022

Παπαφλωράτος Ι, (2022) Συνοπτική ιστορία των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας: Μια σύγχρονη κρίση με ρίζες από το παρελθόν, Β' έκδοση, εκδόσεις Λειμών, Αθήνα

Πλειός Γ. (2022): Ρωσο-ουκρανικός πόλεμος. Από τον πρώτο τηλεοπτικό πόλεμο στον πόλεμο των παραποιημένων και ψευδών ειδήσεων [online] Available at ieidisis.gr.

Πόλεμος στην Ουκρανία: Πώς έσπρωξε τη Φινλανδία και τη Σουηδία στην «αγκαλιά» του NATO | in.gr [online] Accessed 17.05.2022

Πούτιν: «Τίποτα δεν θα είναι όπως παλιά» | Euronews, Accessed 17/06/2022

Στασινόπουλος Σ, Μ., 2022. Οι ενεργειακές σχέσεις Ρωσίας – Ουκρανίας. [online] Πεμπτουσία. Available at: <<https://www.pemptousia.gr/2017/06/i-energiakes-schesis-rosias-oukranias/>> [Accessed 24 August 2022].

The main elements of strategic communication system in nato. [online] Available at: <https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/konference/tezy_actual_problem_prava_14.04.22.pdf#page=120> [Accessed 24 August 2022].

Τι είναι η Συμφωνία του Μινσκ και γιατί έχει σημασία για την έξοδο από την κρίση στην Ουκρανία [online] Available at Τι είναι η Συμφωνία του Μινσκ και γιατί έχει σημασία για την έξοδο από την... | Διεθνή Ειδήσεις (thetoc.gr) [Accessed 18.02.2022]

Τριανταφυλλίδης Δ. Οι επικοινωνιακοί πόλεμοι και η Ρωσία | JaJ.gr | [online]
[Accessed 09.12.2017]

Χαρλαύτη Π. (2022) Ζελένσκι εναντίον Πούτιν: Ποιος κερδίζει τη μάχη της επικοινωνίας; (emea.gr) [online], , Accessed 2/9/2022

Ψυχολογικές επιχειρήσεις: Κερδίζοντας τον πόλεμο με την επικοινωνία – Pronews.gr)
[online] Accessed 21.04.2014

Ξένη Βιβλιογραφία

Courter, I., 2022. Russian Preinvasion Influence Activities in the War with Ukraine. [online] Available at: <<https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/Online-Exclusive/2022/Courter/Courter-508A.pdf>> [Accessed 24 August 2022].

Doyle, K. and Desta, T., 2020. An Analysis of Common Security and Defence Policy's (CSDP) Strategic Communication (StratCom). [online] Mural.maynoothuniversity.ie. Available at: <https://mural.maynoothuniversity.ie/16024/1/KD_an%20analysis.pdf> [Accessed 24 August 2022].

European Conference on Politics and Gender and Bristol University Press 2022, 2022. Where is Women, Peace and Security? NATO's response to the Russia–Ukraine war. <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/ejpg/5/2/article-p275.xml>.

Guerrero-Castro E., Connections-qj.org. 2022. [online] Available at: <https://connections-qj.org/system/files/12.2.02_Guerrero-Castro.pdf> [Accessed 24 August 2022].

Horovitz, L., & Wachs, L. (2022). *Russia's nuclear threats in the war against Ukraine: Consequences for the international order, NATO and Germany* (No. 29/2022). SWP Comment. Available at: <<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/256752/1/2022C29.pdf>> [Accessed 26 August 2022].

Khorishko, L., 2022. Strategic communications of ukraine in the corext of the russian-ukrainian war. [online] Baltijapublishing.lv. Available at: <<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6352/13388-1>> [Accessed 25 August 2022].

Markhof, M., Diana K. (2021): Interview with Professor Gerhard Mangott: EURussian Security and Energy Relations 2021, iglobenews.

Missiroli, A., Gaub, F., Popescu, N. and Wilkins, J., 2016. [online] Mondialisations.org. Available at: <<http://www.mondialisations.org/medias/pdf/qe-415-en.pdf>> [Accessed 24 August 2022].

Moon of Alabama, Reseau International, 2022, Μετάφραση Μ. Στυλιανού [Online] AvailableatΟι ΗΠΑ κάνουν ότι μπορούν για να συνεχιστεί ο πόλεμος στην Ουκρανία - Militaire.gr [Accessedat 14/06/2022]

Newsroom, 2022 [online], AvailableatΜισός χρόνος πολέμου στην Ουκρανία: Γιατί όλες οι προβλέψεις της Δύσης έχουν «πέσει» έξω | Ειδήσεις για την Οικονομία | newmoney, Accessed 24/08/2022

NewYorkTimes: Πώς μεταμόρφωσαν έξι μήνες πολέμου την Ουκρανία, τη Ρωσία και την Ευρώπη [online], availableatNewYorkTimes: Πώς μεταμόρφωσαν έξι μήνες πολέμου την Ουκρανία, τη Ρωσία και την Ευρώπη | in.gr Accessed 24/08/2022

Nugent, N., 2012. The government and politics of the European union.

Putin V. (2022) Address by President of the Russian Federation. President of Russia, 2022. Available at Sanda Svetoka, Ccdcoe.org. 2022. [online] Available at: <https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ch12_CyberWarinPerspective_Lange_Svetoka.pdf> [Accessed 24 August 2022].

Soloviov, S., 2021. institutional development of strategic communications in ukraine (on the example of ministries). <https://publicadministration-knu.org/index.php/journal/article/view/99>.

Sorin, N. and Amiso, G., 2022. Crisis Communication and Challenges of Disinformation in an Era of Information Warfare: The Ukraine War. [online] Sfsic.org. Available at: <<https://www.sfsic.org/wp-inside/uploads/skp->

membership/demande_adh/cfp_essachess_vol_16_1_31_2023.pdf> [Accessed 24 August 2022].

The Toc Team, 2022 [online], Available at 'Έξι μήνες πόλεμος στην Ουκρανία: Πόσο έχει κοστίσει σε Πούτιν, Ζελένσκι -... | Διεθνή Ειδήσεις (thetoc.gr), Accessed 23/8/2022

Timothy, T., 2022. [online] Dair.nps.edu. Available at: <<https://dair.nps.edu/bitstream/123456789/3586/1/SEC809-MKT-15-0039.pdf>> [Accessed 24 August 2022].

Zaoerv.de. 2022. [online] Available at: <https://www.zaoerv.de/74_2014/74_2014_2_a_367_392.pdf> [Accessed 24 August 2022].